

DIPLOMADOLGOZAT

Szigeti-Gazdag Zsófia Bianka
Neveléstudomány MA

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Neveléstudomány MA

NYELVI HÁTRÁNYOK VIZSGÁLATA

„CSAK ANYANYELVEMEN LEHETEK IGAZÁN ÉN”

(Kosztolányi Dezső)

Belső konzulens: Kövérné Nagyházi
Bernadette PhD
egyetemi docens

Készítette: Szigeti-Gazdag Zsófia Bianka
HJZOOT
Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet/
Anyanyelvi és Gyermek kultúra
Tanszék

**Kaposvár
2023**

Tartalom

1. Bevezetés.....	4
1.1. A témaválasztás indoklása	4
2. Szakirodalmi feldolgozás	5
2.1. Problémafelvetés.....	5
2.2. Szocializációs nyelvi különbségek	6
2.3. Nyelvi hátrány összefüggése a tanulmányokkal	8
3. Kutatás	10
3.1. Célkitűzések meghatározása.....	10
3.2. A kutatás módszertani ismertetése	10
3.3. A vizsgálat alanyainak meghatározása.....	11
3.4. Adatgyűjtési módszerek bemutatása	11
4. A kutatás eredményeinek bemutatása.....	13
4.1. Hiányos vers kiegészítése	13
4.1.1. Értékelés	30
4.2. Szövegértés	31
4.2.a).....	31
4.2.b)	32
4.2.c).....	33
4.3. Rokon értelmű szavak.....	34
4.3.1. <i>ügyes</i>	34
4.3.2. <i>szundít</i>	35
4.3.3. <i>izgalmas</i>	35
4.4. Kakukktojás.....	36
4.4.a).....	36
4.4.b)	39
4.5. Kreatív írás	40
5. Értékelés	45
6. Fejlesztés.....	47
6.1. Fejlesztési terv.....	47
6.2. Fejlesztés értékelése.....	55
6. Összegzés	57
7. Irodalom	59
8. Melléklet	61
A DIPLOMADOLGOZAT TARTALMI KIVONATA	64

1. Bevezetés

1.1. A témaválasztás indoklása

A diplomadolgozatom témájának a nyelvi hátrányok vizsgálatát választottam, amely több szempontból is érdekesnek bizonyult számomra. Egy hátrányos helyzetű településen nőttem fel, ahol 6. osztályos koromig tanultam, és addig óvodától kezdve jelen volt a mindennapjaimban ez a téma, viszont különösebben akkor még nem foglalkoztatott. A kortársaim között volt pár olyan gyermek, aki családi, szociális háttéréből kifolyólag nyelvi szempontból is lemaradással küzdött, ellenben az e típusú probléma akkor még nem nagy gyakorisággal fordult elő a szülőfalumban. Mindazonáltal volt alkalmam szembesülni így már gyermekkoromban is azzal, hogy az alapszókinccsembe tartozó szavakat, volt, aki nem ismerte, vagy rosszul tudott egy-egy lexémát, ez már akkor is gondolkodásra késztetett, hogy vajon mi lehet ennek az oka. Ahogy nőttem egyre több esetben vettem észre a probléma előfordulását, majd a 7. évfolyamot hatosztályos gimnáziumban kezdtem meg, így onnantól kezdve már távol került tőlem a téma, hiszen ott nem találkoztam hasonlóval.

Az egyetemen tanítószakon szereztem a diplomámat, ahol a nyelvi hátrányokról először tanulhattam is, ennek köszönhetően tudományos megközelítésből is megismerkedhettem a területtel. Majd harmadévesként éltem azzal a lehetőséggel, hogy pedagógiai asszisztensként részmunkaidőben dolgozzak egy általam választott általános iskolában, ami arra az intézményre esett ahova én is jártam hat évig. A faluban élő gyermekek nagyrésze akkor már halmozottan hátrányos helyzetű volt, amely létszám azóta csak nőtt. Mivel magyar műveltségterületes hallgató voltam, így különösen figyeltem a nyelvi problémákra, a tartalmilag helytelen fogalmazásra, a szavak használatára, és sajnos szembesültem azzal, hogy nagymértékben jelen van a tanulók körében ez.

2021 szeptemberében elkezdtem a hivatásomat gyakorolni ugyanitt, osztályfőnök lettem, ezzel párhuzamosan pedig a Neveléstudomány mesterképzésen folytattam tanulmányaimat. Amikor megtudtam, hogy ebben az irányban is haladhatok a diplomadolgozatommal, akkor ismételten magával ragadott a kérdéskör, és tudtam, hogy ezzel szeretnék foglalkozni. Viszont nem csak azt akartam felmérni, hogy a munkahelyemen tanulók egymáshoz képest milyen nyelvi elmaradásokkal küzdenek, hanem azt is, hogy kortársaikhoz képest van-e bármiféle hátrányuk ezen a téren.

2. Szakirodalmi feldolgozás

2.1. Problémafelvetés

Nagyon sokat olvastam a témával kapcsolatban, és ez rávilágított arra, hogy mennyire fontos foglalkozni ezzel a problémával, továbbá pedagógusként felelősséget érzek azért, hogy a tanulóimnál a lehető legjobban minimalizáljam az ebből adódó lemaradást.

A nyelvi hátrány kialakulásában külső okok húzódnak meg, mint például a társadalmi és szociális tényezők. Az, hogy az emberek nyelvi szempontból, hogyan szocializálódnak, akár egy országon belül, az családi háttér és a földrajzi helyzet miatt is családonként eltérő lehet. Mindazonáltal előfordul az is, hogy egy kisebb területen, akár egy településen belül is nagymértékű különbségek vannak, amely magyarázható a származással is, vagyis lehetséges, hogy a rokonságuk generációkkal azelőtt költözött át egy másik vidékre, de a nyelvi stílusuk, szóhasználatuk, ismeretük jellegzetességei megmaradtak.

Azonban az e fajta eltérések problémát okozhatnak a társadalomban való érvényesülés során, különösen ugyebár a kommunikáció szempontjából. Ezen kívül még az oktatásban is jelentkezhet negatívummal, amelyről a későbbiekben részletesebben írok.

Elsőként azonban a nyelv elsajátításáról írok pár gondolatot, amely már baba korban elkezdődik, majd onnantól kezdve folyamatosan fejlődik. A nyelvelsajátítás első színtere a család. A kommunikáció kezdetleges, korai szakaszában a nem nyelvi eszközökkel nyilvánul meg, például: mosoly, gesztusok. Az egészséges kisgyermek a veleszületett képességei és készségei, valamint adottságai szerepet játszanak a későbbi fejlődések kialakulásában, tehát a nyelv elsajátításának képessége öröklött emberi tulajdonság, sajátosság (Lenneberg 1967). „*De nem öröklött maga a nyelv, amit a kisgyermek megtanul!*” (Réger 2002, 14)

Crystal az 1998-as művében a nyelvi hátrányt, nyelvi diszfunkcióval, sérüléssel azonosítja, vagyis a beszédmegértés, beszéd, olvasás, írás, valamint jelhasználat rendszerű fogyatékosága, amely következményeképpen az adott személy nem lesz képes egyenrangú féként résztvenni a különböző kommunikációs helyzetekben.

Bartha Csilla megfogalmazása szerint: „*A „nyelvi hátrány” pontos meghatározása korántsem egyszerű, hiszen olyan gyűjtőfogalom, amely egyaránt használatos a nyelv-, illetve beszédpatológia tárgykörébe tartozó, fizikai, szervi, fejlődési eredetű „nyelvi diszfunkciók” (más szóval*

nyelvi rendellenesség, „fogyatékoság”, például: afázia, nyílt szájjad, diszlexia, diszgráfia, dadogás, egyéb beszéd-, illetőleg kommunikációs zavarok) megnevezésére (Crystal,1998), valamint mindazokra az esetekre, amikor a személyiségfejlődést, a társadalmi érvényesülést gátló kommunikációs problémák hátterében sokkal inkább társadalmi-kulturális, szocializációs, ideológiai, netán gazdasági, összességében külső okok állnak.” (Bartha 2002, 84.)

2.2. Szocializációs nyelvi különbségek

„A különböző kulturális környezet eltérő nyelvi szocializációhoz vezet. A nyelvi szocializációra vonatkozó kutatások fontos betekintést adnak az ember nyelvi fejlődésébe, és segítenek megérteni a kulturális kontextus és a gyermek nyelvhasználata közötti kapcsolatot. A nyelvtanulással kapcsolatos szokások, hiedelmek, elvárások, nem csupán a gyermek általános nyelvi fejlődésének szabnak irányt, hanem meghatározó jelentőségűek az iskolai előmenetel, eredményesség szempontjából is.”(Torgyik 2005, no)

A szocializáció adja meg a lehetőséget arra, hogy emberré váljunk. Kiskorban a társas és társadalmi normák elsajátításakor a kapcsolatokra és a tapasztalatokra tud hagyatkozni. Ebbe a folyamatba beletartozik a beszéd és a kommunikációs formák megtanulása, értése (Galambos 2012).

A szocializációs nyelvi különbségek jelentéséhez tartozik, miszerint az emberek közötti interakciókban, párbeszédekben előfordulhatnak félreértések, különösen akkor, amikor az egyik tag az adott társadalomra jellemző állandó nyelv az eszköze a kommunikációjának, míg a másinak nem a standard nyelv. (Kocsisné – Turiné – Ruzsics 2019)

A szocioökonómiai szempontból eltérő családok gyermekei a nyelvhasználatot tekintve egyaránt lehetnek hátrányos helyzetűek. Azonban egy jó anyagi körülmények között nevelkedő gyermek is kerülhet ilyen lemaradásba, például, ha diszfunkciós a családi szocializációja. Ennek ellenére általában a szegényebb családoknál jellemzően gyengébb a nyelvi szocializáció. Utóbbi és a hátrányos helyzet kapcsolata jellemzője a kölcsönös oda-vissza hatás, mivel a társadalmi hátrányok egy része a közvetlenül vagy pedig közvetetten nyelvi-kommunikációs gyökerű (Zoller 2013).

A nyelvi hátrány valójában a nyelvi másság szinonimája, mivel az utóbb említett személyek, akik más módon alkalmazzák a nyelvet, különböző problémákba, akadályokba ütközhetnek,

konfliktusokba keveredhetnek, esélyei az érvényesülésben is csökkennek, ezáltal kerülhet a hátrányba is. A gyermekek között gyakran előfordul, hogy emiatt tanulási zavarokkal küzdőnek titulálnak, holott a fejlődésükre a normalitás a jellemző (Bartha 2002).

A társadalomba való beilleszkedés folyamatának az alapvető meghatározó részeként írható le a nyelvi szocializáció, amely folyamatában az emberek nyelvileg és kulturálisan is jogosult tagjává válik az őt körülvevő társadalomnak, egy közösségnek, hiszen megtanulja az anyanyelvét, valamint annak a grammatikailag helyes használatát, elsajátítja a lexikai alapokat, továbbá az adekvát nyelvhasználati módokat, szabályrendszert. Valamint ezekkel egyetemben a kulturálisan elfogadott nyelvhasználattal összefüggésben lévő viselkedési formákat. Ez a folyamat nem csak kulturálisan szervezett, hanem interaktív is, továbbá minden kultúrában jelen van. Mint ahogy már említettem, a családban kezdődik el, a gyermekek az őket körülvevő felnőttek mintái alapján tanulja meg az első szavakat, majd a mondatokat, továbbá a nyelvtani szabályokat is, ezek alapján a velük történő interakciók során sajátítja el az anyanyelvét (Torgyik 2005)

Összességében a nyelvelsajátítási folyamat során alakul ki a nyelvi kompetencia, amely következtében két szempont is érvényesülni fog, vagyis a grammatikailag várt, elfogadható nyelvhasználat, illetve a közösségében érvényes idekapcsolódó szabályokat.

Riszovannij Mihály és Sólyom Erika 1996-os tanulmányukban leírják, hogy a nyelvi szocializációt két oldalról lehet megközelíteni. Egyik a megfelelő nyelvi megnyilatkozások a társas viselkedés során, vagyis, hogy milyen helyzetben, milyen céllal, és kivel szemben hogyan, milyen módon nyilvánulhat meg. Míg másik oldalt tekintve a megfelelő viselkedési és kommunikációs technikákat is elsajátítja.

Az erre irányuló kutatások a középpontba az anya és gyermeke közötti interperszonális kapcsolattal foglalkozott, azon belül is különösen a nyelvtanulásban betöltött szerepével, majd a későbbiekben további életszakaszok is figyelmet kaptak a nyelvfejlődésre, és –használatra irányulva. Ezen felül a különböző színtereket is belevették, így az iskolát, munkahelyet, sőt még a média nyelvtanulásra gyakorolt befolyását is. A nyelvi szocializáció egész életen át tartó folyamat (Garrett- Baquedano-López 2002).

Tehát a nyelvi szocializálódás kihat az egész életre, és folyamatosan fejlődhet, hiszen egy személy körül a közösség időről időre megváltozik, ideértve az oktatási intézményeket, majd a munkahelyet is.

2.3. Nyelvi hátrány összefüggése a tanulmányokkal

A nyelvi hátrány az oktatásban is eredményezhet nagymértékű lemaradást, hiszen ahhoz, hogy a gyermek tanulni tudjon, szüksége van arra, hogy az adott nyelvet értse, az életkorának megfelelő szókincse legyen, és az alapvető szavakkal és jelentésükkel tisztában legyen.

Ahhoz, hogy az iskolát sikeresen el tudják végezni a tanulók, ahhoz a nyelvi kompetenciák megfelelő ismerete alapul szolgál. Az elegendő ismerethez szükség van arra, hogy az életkorukhoz elvárt szintet elérjék, valamint arra is, hogy a kellő fejlődési ütemben haladjanak. Hazánkban az oktatás elsődlegesen magyar nyelven folyik, és a gyermekek anyanyelve is többségben ez, mégis egy adott osztályon belül is megjelennek különböző változatai. Az, miszerint mennyire érik el az iskolában elvárt és alkalmazott változatot, befolyásolja az iskolát sikerrel sikerül-e zárni.

A tanulók között sokféle különbség lehet, egyik ilyen a nyelvi területen mutatkozik meg. Jelentése ennek elsősorban, hogy az otthon elsajátított alapnyelv, amelyet elsőként ismert és tanult meg, tehát automatikusan azt használja, más és más a gyermekek között. A nyelvi repertoár egyes elemeit nem ugyanolyan mértékben birtokolják, így nem egyforma mértékben férnek hozzá az elemekhez, ennek oka a mástársadalmi, pszichológiai háttér. Összességében mindenki rendelkezik egy saját nyelvi bázissal, amely elsősorban az iskolai lét és fejlődés szempontjából meghatározó (Jánk 2017).

Összefüggés van az otthoni nyelvhasználat és az oktatásban elért eredmények és esélyek között, hiszen, mint tudjuk, az ismeretek átadásának az első és legfontosabb eszköze a nyelv. A szokatlan, új helyzetekben a gyermekek a már meglévő ismereteikre tudnak támaszkodni, azokat a készségeket, képességeket használják, amelyek a nyelvi szempontból már a rendelkezésükre állnak. Ezek okaként is, ezen a területen is megjelenik az oktatási intézményekben az esélyegyenlőtlenség (Réger 2002).

Az 1900-as évek közepéig nem született olyan elmélet, amely összefüggésbe hozta volna a hátrányos helyzetet a nyelvvel, a család és az iskola közötti kommunikációs különbséggel. A társadalmi egyenlőtlenségek tovább örökítésében a kommunikációs rendszernek és a használt nyelvi változatnak egyaránt kiemelt szerepe van. Bernstein a társadalmi egyenlőtlenség valamint az oktatási siker kapcsolatában összekötő elemként a nyelvet jelölte ki (Oláh Örsi 2005).

A londoni szociológus, Basil Bernstein az 1950-es évek végétől foglalkozott a társadalmi helyzet és a nyelv összefüggésével az iskolai szempontból. Sokan támadták elméleteit és nézeteit,

pedig az eredményeivel a londoni külvárosi munkásgyermeknek szeretett volna segítséget nyújtani. Az általa meghatározott nézeteket kísérleti formában több országban, köztük Magyarországon is kipróbálták. Később a publikus és formális nyelv helyett kódokat vezetett be, előbbiből lett a korlátozott kód, utóbbiból kidolgozott kód. Ezeknek az alapja a felismerés volt, miszerint a társadalom bizonyos kódokká alakítja a nyelvet. A használt kódok a személyiség belül az érzelmi, értelmi és az akarati megnyilvánulások fejlődését is befolyásolja, és mindez az iskolai sikerességre és a pályafutásra is kedvezőtlenül hat (Bernstein 1974).

A mindennapos oktatási, gyakorlati területeken egyértelműen lehet beszélni a nyelvi hátrányokról. A magyar és külföldi szakirodalomban egyaránt, felváltva jelenik meg a nyelvi hátrány és a nyelvi deficit jelölés. Azonban a különböző szakterületek – ide tartozik a gyógypedagógia, nyelvészet, szociológia – elnevezéseit megfigyelve átfedéseket lehet észrevenni, amely nem meglepő, hiszen ugyanazt a problémát vizsgálják, csak más-más oldalakról (Oláh Örsi 2005).

A nyelvi hátrány és az iskolai sikertelenség kapcsolódik egymáshoz, hiszen kialakulhat a nyelvi hiány, amely az oktatásban töltött évek során a tanulási eredményekben is megmutatkozik. Az efféle lemaradás tulajdonképpen egyfajta nyelvi kommunikációs inkompetencia is lehet (uo). Tehát a kommunikációban résztvevő, lemaradással küzdő fél nem rendelkezik a kellő ismerettel az adott szituációhoz. Az, hogy milyen nyelvi formákat használ, az elsősorban a kódolástól függ, vagyis hogy a szocializációs terében milyen nyelvi normákat tulajdonított el. Az iskolákban hátrányos helyzetűnek számítanak azok a tanulók, akik kisebb településeken élnek, valamint, akik nem jutnak hozzá a megfelelő fejlesztésekhez. Ennek értelmében a hátrányra nem csak a szociális háttér van hatással, hanem a település is. Abban az esetben, viszont, ha a gyermekek, kulturális ismerettel, háttérrel rendelkeznek, nekik a nyelvi absztrakciós mutatójuk magasabb szintet ér el, lakóhelytől függetlenül is (uo).

Összességében tehát elmondható, hogy a nyelvi hátránnyal küzdő gyermekek nagyobb eséllyel néznek szembe kudarccal az oktatási folyamat során.

3. Kutatás

3.1. Célkitűzések meghatározása

A céloom az volt a kutatásommal, hogy megtudjam, mennyire van jelen a nyelvi hátrány a gyermekek között a településen, ahol felnőttem és jelenleg tanítok, összehasonlítva a hasonló korú tanulókkal, akik egy közeli, városi elitebb iskolába járnak és ezen a nagyobb településen laknak. Összesen öt feladattal dolgoztam, amelyek különböző típusúak, ezáltal több képességet, készséget tudtam vizsgálni.

Majd ezek alapján először egy tíz alkalmas fejlesztési tervet készíték, amit még ebben a tanévben megvalósítok az osztályommal, hogy az esetleges lemaradások kiküszöbölését elkezdjem velük. Majd, ha szükséges, akkor a következő évre egy több, akár minden hétre szóló tervezetet hozok létre, majd tartok meg.

Kutatási kérdésnek kettőt emelnék ki, amelyeket az adatok összesítése után szeretnék megválaszolni.

K1: Hogyan, milyen módon jelentkezik a nyelvi hátrány az adott hátrányos helyzetű tanulók körében?

K2: Mennyire jellemző a nyelvi hátrány egy hátrányos helyzetű település iskolájában tanulóknál egy közeli, városi iskola tanulóihoz képest?

3.2. A kutatás módszertani ismertetése

A kutatásomat feladatlapon végeztem el, amelyet tanóra keretei között, egy tanteremben oldottak meg a gyerekek. Tehát összesen 45 perc állt rendelkezésükre.

Kutatásom első lépéseként egy feladatlapot készítettem, amely öt különböző típusú feladatot tartalmaz, többek között például: szövegértés, hiányos szöveg pótlása, rokon értelmű és ellentéte jelentésű szavak, véleményalkotás, és kreatív írás.

Arra törekedtem, hogy a lehető legkevesebb segítséggel oldják meg a feladatot a tanulók, bár nem mindegyik osztállyal én töltöttem ki, így erre kértem kollégáimat is, hogy a gyermekek saját képességeit tudjam értékelni. Néhány esetben előfordult, hogy a diákok nem értettek egy-

egy szót, ezeket megkérdezték, és magyarázatot is kaptak rá, viszont ezeket a szavakat jelezték felém, azzal egyetemben, hogy hány tanuló igényelte a magyarázatot.

3.3. A vizsgálat alanyainak meghatározása

Mint, ahogy már fent említettem jelenleg egy hátrányos helyzetű település iskolájában tanítok, így kutatásom központi szereplőinek elsősorban – az intézmény engedélyével - a saját osztályomat, harmadikosokat választottam, ezen felül szerettem volna két csoportban is dolgozni, így a negyedikesek tanítóját is felkértem, hogy segítse a szakdolgozatom sikerességét, így két közelálló korcsoportot vizsgáltam. Az összehasonlítás elvégzéséhez a közeli kisvárosban egy elitebb iskola igazgatóját kértem meg, hogy intézményükben is elvégezhessem a kitöltést egyik harmadik és negyedik osztállyal, aki szerencsére támogató volt, és engedélyezte.

Szám szerint összesen hatvanhatan oldották meg a feladatokat. A nagyobb intézményből negyvenhét diák vett részt a kutatásomban, huszonhárom harmadikos, és huszonnégy negyedikes. A falusi gyermekek sokkal kisebb létszámban vannak, így mindössze a két osztályból tizenkilencen voltak jelen a kitöltés napján, kilencen a kisebbek és tízen a kicsit nagyobbak.

A vizsgálat anonim módon történt iskolánkban, a nagyatádi intézményben ellenben kértem, hogy a tanulók a monogramjukat írják fel, amelyhez a pedagógusok készítettek egy monogram listát, mely tartalmazza ezen kívül a lakóhelyüket is. Erre azért volt szükségem, mert vannak olyan diákok, akik más településről érkeznek napi szinten az iskolában, és előfordul olyan is, aki hátrányos helyzetű településből érkezik, és hogy ő maga ilyen tanuló-e. Előbb említett oknak köszönhetően még egy szempontot figyelembe venni, vagyis, hogy a lakóhelyről átlépve a városi mindennapokba, egy elitebb iskolába, mennyire tudja kompenzálni a tanuló nyelvi fejlődését, melyről majd a későbbiekben részletesen szót ejtek.

3.4. Adatgyűjtési módszerek bemutatása

A feladatlapomat (*1. számú melléklet*) először egy Word dokumentumban készítettem el, hiszen a papíralapú kitöltést választottam, annak ellenére is, hogy az intézményekben már lehetőség van a digitális eszközök használatának, mégis ezt tartottam a jobb módszernek, hiszen sokszor adódik probléma a felületeken, és a korosztály, amellyel dolgoztam még bizonytalanul old meg feladatokat az IKT eszközökön.

A feladatokat nem én találtam ki, mivel egy tudományosabb és szakszerűbb megközelítést szerettem volna alkalmazni. Olyan feladatokat választottam az Oktatási Hivatal oldaláról, amellyel még egyik osztály sem találkozott, a 2020-as Nemzeti Alaptanterv (továbbiakban NAT) szerinti 3. osztályos tanévvégére szánt feladataiból gyűjtöttem párat. (A negyedik osztályosok a 2012-es NAT-ban leírtak alapján tanulnak.) A szövegalkotás munkafüzetet, és előre meghatározott központi felméréseket hívtam segítségül, amelyeket a feladatsor összeállításában hasznosítottam.

Első egy hiányos vers, Enyedi György: Hőember című költeménye, amelyhez előre megadott szavakat kell a jó helyre beírni, majd címet adni a versikének. Változtattam annyit, hogy két oda nem illő szót rejtettem még el a felsorolásban.

A másodikban egy nagyon rövid kis szövegértés található, amelyhez három kérdés kapcsolódott, azonban a harmadikasoknál az egyik kérdés említésre kerül, de értékelésre nem, mert még nem kapcsolódott a tananyagukhoz, majd csak a tanév további részében kerül sor rá.

A harmadik két részből állt, három szó rokon értelmű párját kerestük.

A negyedikben a felsorolt szavak között a kakukktójást kellett megtalálniuk a tanulóknak, majd megindokolniuk, hogy miért azt választották, ezután pedig ők választhattak kettőt, amelynek leírták az ellentétes párját.

Az ötödik, egyben utolsó rész az egyik kedvencem megoldások tekintetében, hiszen minden diák szabadon engedhette a fantáziáját, amikor ehhez érkezett. Egy megkezdett történetet talált, amelyet be kellett fejeznie.

A kitöltést csak a saját osztályomban végeztem el én, a többieknél azon okból az osztálytanítójuk volt jelen, mivel magyar óra keretein belül dolgoztak, amin nem tudtam részt venni, hiszen nekem is óráim voltak. Abból a szempontból különösen sajnálom, hogy így alakult, mivel nem láttam minden osztálynál, hogy hogyan viszonyulnak a feladatokhoz, mennyi kérdés merül fel.

Az adatok összesítéséhez egy Excel táblázatban dolgoztam, amely kifejezetten nagy segítséget nyújtott, hiszen jobban átláttam az adatokat, valamint a program segítségével diagramokat, ábrákat, és táblázatokat készítettem, amelyekkel lehetőségem lesz szemléltetni a kutatási eredményeimet, így nem csak a kutatásomból származó tényanyagot rögzítem, hanem a szemléltetőanyagot is.

4. A kutatás eredményeinek bemutatása

A kutatásomban egy öt részből álló feladatsort állítottam össze (1. számú melléklet), amely során figyeltem arra, hogy különböző típusúak legyenek, és ne ugyanahhoz a területhez tartozzon mindegyik. Ahogy már említettem a fő kutatásban összesen négy osztály vett részt, két intézményből.

A feladatokat az összehasonlítások előtt, először külön, csoportonként fogom értékelni és ehhez a tanulókat az osztály és intézményük szerint kategorizálom, – amelyet az alábbi táblázatban szemléltetek, – hogy a későbbiekben egyszerűbben azonosítsam őket.

hátrányos helyzetű település iskolája	3. osztály: 1. csoport.	4. osztály: 3. csoport
városi, elit iskola	3. osztály: 2. csoport	4. osztály: 4. csoport

4.1. Hiányos vers kiegészítése

Az első feladat számomra is nagyon érdekes és izgalmas volt. Mindenképpen szerettem volna egy olyat választani, amely típusában a hiányos szöveg kiegészítéséhez tartozik, és mivel a kitöltésre télen került sor, így ezt jelöltem ki. A tanulók Enyedi György A hóember című versét láthatták, hiányosan, felette pedig a hiányzó szavakat olvashatták el, amelyek között – az eredetitől eltérve – három oda nem illő szót elrejtettem, hogy egy kicsit nehezítsem a megoldást. Amikor ezzel elkészültek, akkor címet kellett adniuk a versnek.

Az értékelést több szempontból is elvégzem, ehhez kapcsolódóan. Nemcsak egyben tekintve, hanem szóról szóra haladva is, hiszen a beérkezett eredmények, több esetben is nagy meglepetést okoztak, ezáltal úgy érzem, leginkább úgy tudom jól elvégezni az elemzést és a szemléltetést is, ha kis egységekre bontom.

A hiányzó szavak sorrendben: *sudár, répa, vaskalap, seprűnyél, hósubámon, fityeg, veréb, vállamra, pipám.*

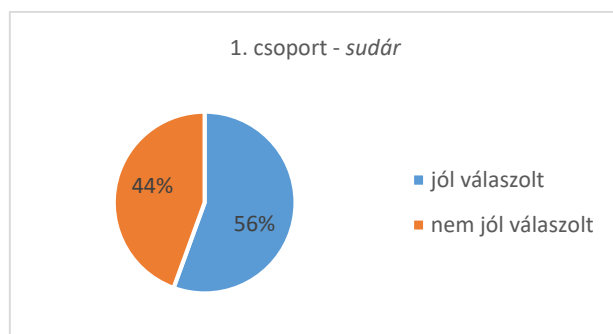
1. csoport (falusi 3. osztály)

A feladatlapot az osztályomból 9-en töltötték ki. A kiegészítést mindössze 33,22%-os eredménnyel zárták. Előbb említett eredmény megoszlása úgy néz ki, hogy három tanuló egyik szót sem tudta jó helyre beírni, vagy éppen teljesen mást csinált a megoldás során, egy valaki 22%-ot ért el, ketten 33%-ot, a következő eredményekből pedig egy-egy született: 44%; 67%; és lett egy tévesztés nélküli, hibátlan megoldás is.

Először ejtenék pár szót a 0 pontot elért tanulókról. Közülük ketten teljesen mást csináltak, mint a feladat volt, egyikőjük a következő, rövid szövegértés feladatból kiemelte Mátyás király nevét, és mindegyik hiányzó szó helyére odaírta. Másik gyermek véleményem szerint, ami eszébe jutott, azt írta oda, hiszen mindegyik helyre írt valamit, de e szavakkal sehol nem találkozhatott a lapokon, ilyen volt például már a cím, amit adott: „*a hamupipőke*”, a vers során pedig például a következő szavak jelentek meg: „*megijedt*” „*pillangó*” „*szereelő*”. A harmadik diák a megfelelő szavakkal dolgozott, viszont rendszertelenül és meggondolatlanul válogatott közülük és az összes rossz helyre került. Ennél a feladatnál következőkben róluk már nem ejtenék szót, csak a szemléltető ábrákon jelennek majd meg a válaszaik.

1.1 „szép sudár a termetem”

Az első szó, ami hiányzott a *sudár* volt. Ezzel kapcsolatosan kiemelném, hogy jelentését hat tanuló nem tudta. Öten írták jó helyre, a kimaradt egy tanuló érdekes megoldást választott, hiszen egy toldalékolt szót írt be válaszként, a hasamra lehetőséget (1. ábra).

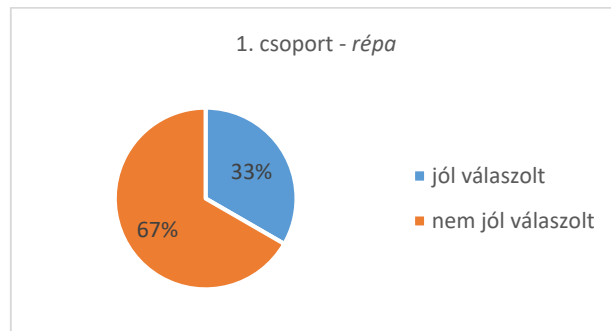

1. ábra: *sudár* – 1. csoport

1.2. „orrom répa, nagy darab”

Nagy meglepetést okozott, hiszen a kilenc tanulóból, mindössze hárman válaszoltak jól, annak ellenére, hogy előzetes véleményem alapján, úgy gondoltam ezt többségben tudni fogják. Volt,

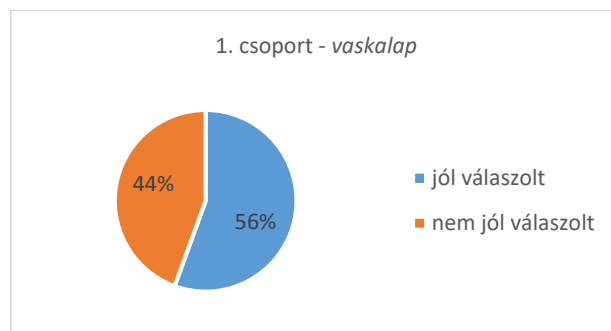
aki a *sudár* szót választotta ide, de volt olyan is, akinek a *pipám* felelt meg ehhez a sorhoz, páran pedig semmit nem írtak ide (2. ábra).

2. ábra: *répa* – 1. csoport

1.3. „a fejemen vaskalap”

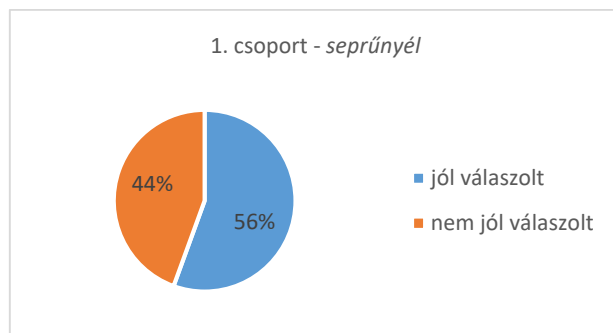
A *vaskalap* szót egy valaki nem értette, a többiek tisztában voltak vele, mi is az. Öten írták a megfelelő helyre a szót, egy gyermek a *hósubámon* szót választotta. Érdekességnek bizonyult számomra, hogy egyik tanuló, annak ellenére, hogy a valóban hiányzót választotta, mégis todalékolta azt (*vaskalappal*) (3. ábra).

3. ábra: *vaskalap* – 1. csoport

1.4. „hónom alatt seprűnyél”

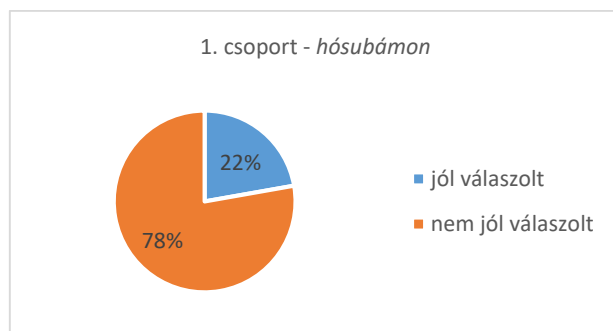
Ismételten öt helyes megoldást kaptam, egy *hósubámon* válasz érkezett ehhez (4. ábra).

4. ábra: *seprűnyél* – 1. csoport

1.5. „s *hósubámon* – még *ilyet*”

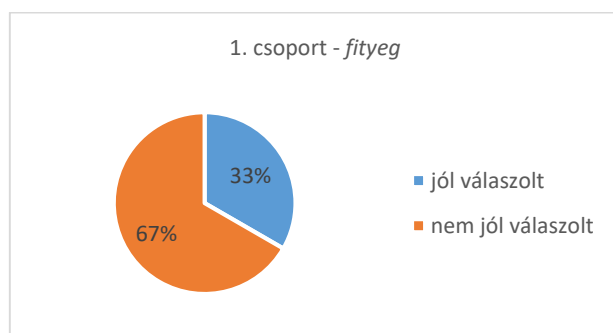
Ezt csupán ketten tudták jól, a többiek másképpen gondolták, így a következő lehetőségeket kaptam: „*pipám*”, „*vállamra*”, „*hasamra*”, „*vaskalap*”. A többi osztálynál is előfordul majd hibaként a következő helyes szóval való felcserélés, vagyis ehelyett írták a „*fityeg*”-et, itt ilyen egyetlen tanulónál fordult elő (5. ábra).

5. ábra: *hósubámon* – 1. csoport

1.6. „kilenc apró gomb *fityeg*”

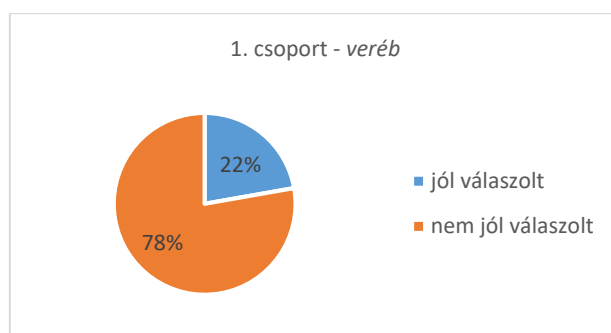
A szó jelentését öt gyermek nem tudta. Hárman tudtak jól válaszolni, egy diák üresen hagyta, ezen kívül voltak ketten, akik a „*hasamra*” lehetőséget választották (6. ábra).

6. ábra: *fityeg* – 1. csoport

1.7. „ág hegyéről csöpp veréb”

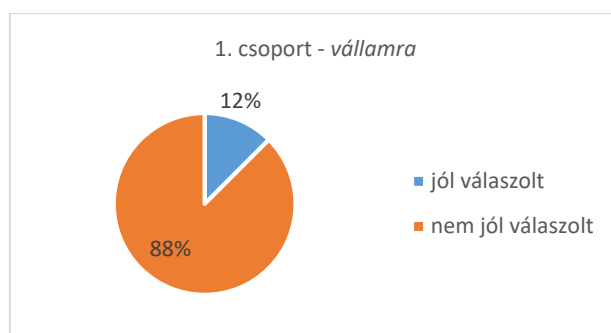
Ettől a sortól a javítás során azt tapasztaltam, hogy a tanulók nehézségbe ütköztek. Összesen ketten írták ide a *veréb* szót, és talán a legérdekesebb volt, hogy többen is azt gondolták az *erdő* hiányzik innen (7. ábra).

7. ábra: *veréb* – 1. csoport

1.8. „szállt a vállamra elébb”

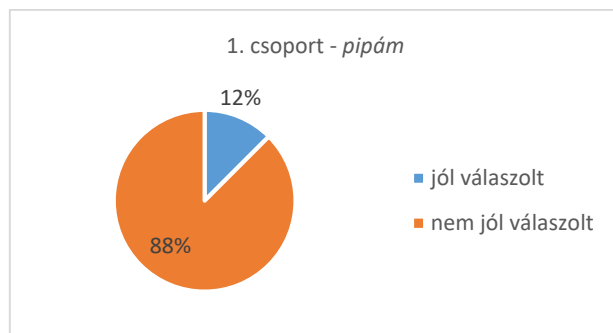
Mindössze egy gyermek válaszolt jól. Általánosságban ide a *veréb* lehetőséget jelölték ki megfelelőnek, ami véleményem szerint, még az elfogadható tévesztések közé tartozik, hiszen, amennyiben csak a sort tekintenénk, úgy illene is a sorba. Azonban ezen felül még a *vaskalap* is érkezett ide (8. ábra).

8. ábra: *vállamra* – 1. csoport

1.9. „hogyan szelel a pipám”

Erdő, seprűnyél, fityeg, róka. Az előző szavak közül választottak elsősorban, a pipámat egyedül egy nebuló írta, aki hibátlanul oldotta meg a feladatot (9. ábra).

9. ábra: pipám – 1. csoport

1.10. A cím

A kilenc diákból csak öt gyermek adott címet a versnek, közülük négyen ügyesen kitalálták, hogy egy hóemberről szól a költemény, és mindegyikőjük úgy döntött, hogy az első hiányos vonalra a következőt írja: „*A hóember*”. A kimaradt tanulóról, aki szintén választott valamit ide, már a fentiekben kitértem („*a hamupipőke*”).

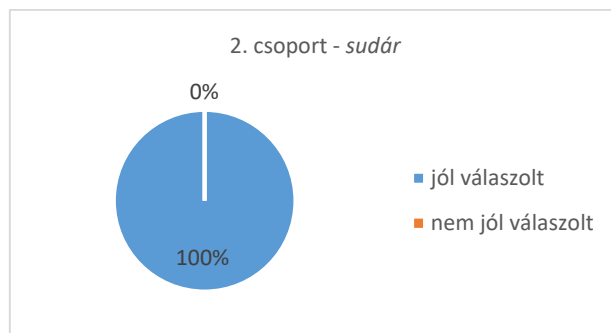
2. csoport (városi 3. osztály)

A városi iskolából a 3.a osztályosok közül 23-an voltak jelen a feladatlap kitöltésekor. Az összesített eredményük is jóval magasabb a másik iskola 3-asainál, hiszen együttesen 86%-ot értek el. Mindannyian 50% felett teljesítették a kiegészítést, mivel a legkevesebb pontot elért tanuló is 56%-kal zárta az első válaszadást. Ezen felül négyen 67%-ot kaptak, hárman 78%-ot, 4-en 89%-ot. Legmagasabb számban a maximális pontszámot gyűjtő gyermekek voltak, szám szerint kilencen.

A lakóhely, vagy a hátrányos helyzet nem befolyásolta rossz irányba ebben a részben az eredményességet. Az előbb említett szociális háttérű tanulók az osztályból öten vannak, közülük hárman 100%-ot értek el, ketten egyetlen egy szót írtak rossz helyre, így 89%-ot értek el.

2.1. „szép sudár a termetem”

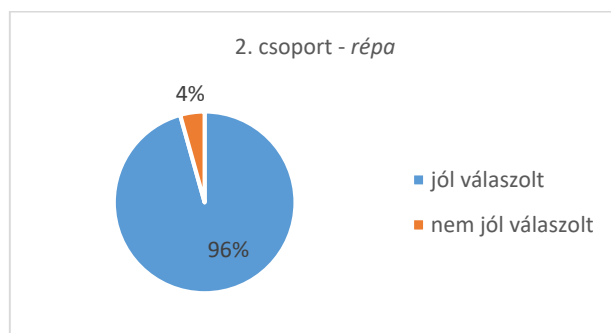
Erről a szóról keveset írok, hiszen a városi iskolába járó harmadik osztályosok 100%-a jól helyettesítette be a szövegbe (10. ábra).

10. ábra: sudár – 2. csoport

2.2. „orrom répa, nagy darab”

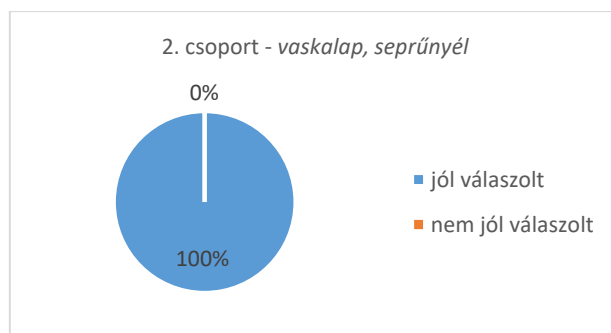
A gyermekek itt is kimagaslóan teljesítettek, csupán egyetlen egy valaki nem teljesített jól, aki a *pipám* lehetőséget érezte ide a megfelelőnek (11. ábra).

11. ábra: répa – 2. csoport

2.3. „a fejemen vaskalap”; 2.4. „hómom alatt seprűnyél”

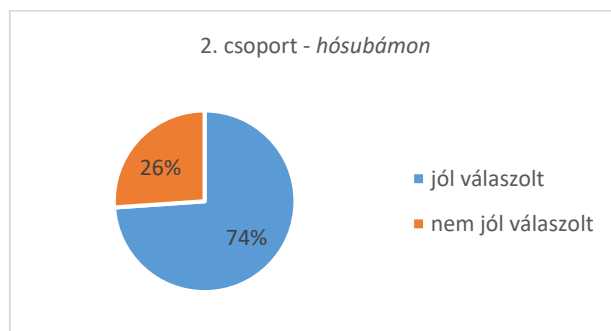
A két egymást követő pontot együtt értékelem, hiszen a gyermekek összessége jól válaszolt, mindkét részt 100%-osan zárták (12. ábra).

12. ábra: vaskalap, seprűnyél – 2. csoport

2.5. „s hósubámon – még ilyet”

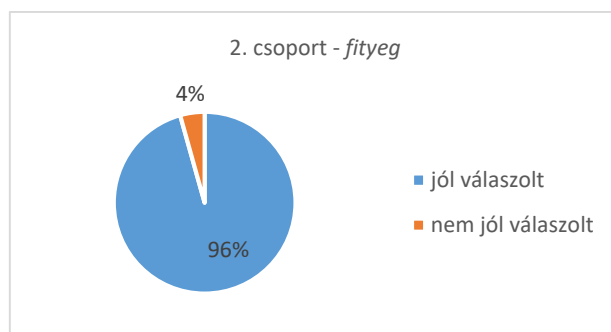
Hatan írtak mást, mint, amit kellett, közülük két tanuló kihagyta a válaszadást, volt, aki a *rókat*, vagy a *pipámat* tartotta helyesnek, vagy éppen a *fityeget*. A többiek, tizenheten jól feleltek (13. ábra).

13. ábra: *hósubámon* – 2. csoport

2.6. „kilenc apró gomb fityeg”

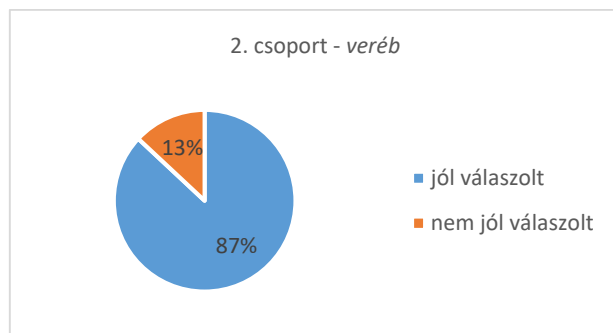
Egy *vállamra* választ kaptam, huszonketten pedig jól tudtak válaszolni (14. ábra).

14. ábra: *fityeg* – 2. csoport

2.7. „ág hegyéről csöpp veréb”

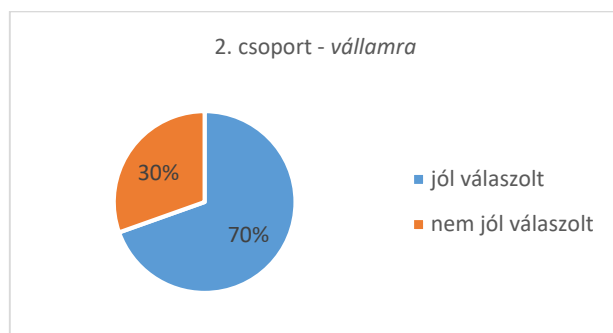
Húsz diák tudta, hogy a hiányzó szó a *veréb*, míg a maradék három tanuló közül ketten felcserélték a következő lehetőséggel, egyikőjük pedig ide is a *seprűnyelet* felelte (15. ábra).

15. ábra: veréb – 2. csoport

2.8. „szállt a vállamra elébb”

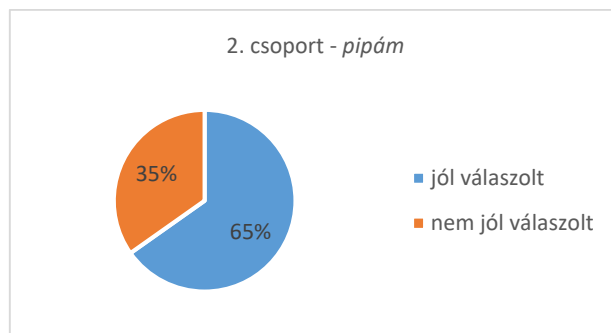
Az előbb említett két tanulón kívül, akik megcserélték a két lehetőséget, és ide a *verebet* társították, még egy valaki ugyanezt választotta. Rajtuk kívül egy gyermek figyelmen kívül hagyta, valamint hárman gondolkoztak másképp, azonban véleményem szerint meggondolatlanul jelölték ki a szerintük ideillő szót, így került az *erdő*, a *répa* és a *róka* is a hiányzó helyére (16. ábra).

16. ábra: vállamra – 2. csoport

2.9. „hogyan szelel a pipám”

A legnagyobb kihívást ez okozta a gyermekeknek, ennek ellenére is 65%-os eredményességgel oldották meg, de az előbbiekhöz képest magasabb arányban, nyolcan válaszoltak rosszul, ők a következő lehetőségek közül választottak: *vállamra*, *hósubámon*, *erdő*, *róka* (17. ábra).

17. ábra: pipám – 2. csoport

2.10. A cím

Kimagasló számban jöttek rá a tanulók arra, hogy a vers egy hóemberről szól, összesen húszan választották címnek „A hóember”-t vagy a „Hóember”-t. Egy gyermek üresen hagyta a vonalat, ketten egészen másképp találták ki, így a másik két cím a következők voltak: „A vicces mese” ; „Veréb”.

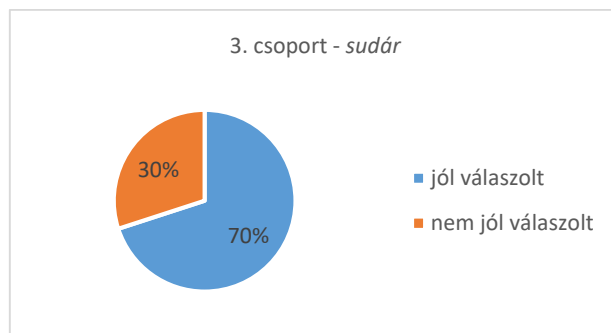
3. csoport (falusi 4. osztály)

A feladatlapot a hátrányos helyzetű iskola 4. osztályából 10-en töltötték ki. Ebben a feladatban elért eredményük átlaga 40%. A legsikeresebb megoldó 78%-ot ért el, míg leggyengébb teljesítmény a 0% volt. A két százalék közötti megoszlás pedig a következően néz ki: egy tanuló 11%-ot ért el, hárman 33%-ot, egy gyermek 44%-ot, és szintén hárman 56%-ot.

Az előbbiekhöz hasonlóan a 0 pontot elért diák megoldásaira térnek ki először, aki az esetek többségében nem az utasításnak megfelelő szavakat alkalmazta, valamint az írásképe annyira rendezetlen volt a megoldás során, hogy nehezen tudtam elolvasni a szavakat, amelyeket írt. Kiemelnék pár példát: „a fejemen madár” „hogyan szelel a kabát”. Az ismertetés további részében leginkább csak a diagrammokon tüntetem fel az eredményeit.

3.1. „szép sudár a termetem”

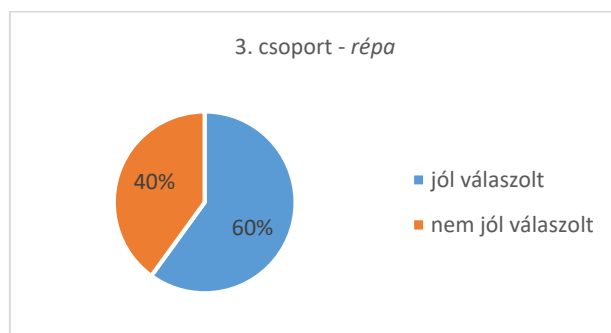
Öt tanuló nem értette a szót, nekik elmagyarázta a pedagógus. A 4-es gyermekek közül végül heten tudták, hogy az idetartozó szó a *sudár*. Előfordult még válaszként a *hósubámon* és a *vál-lamra* (18. ábra).

18. ábra: sudár – 3. csoport

3.2. „orrom répa, nagy darab”

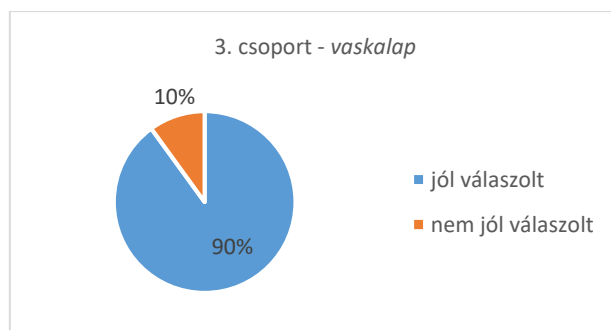
Négy tanuló kivételével – akik a *pipám*, *erdő*, *seprűnyél* lehetőségek között találták meg a megfelelőt – a tanulók a valóban hiányzót választották (19. ábra).

19. ábra: répa – 3. csoport

3.3. „a fejemen vaskalap”

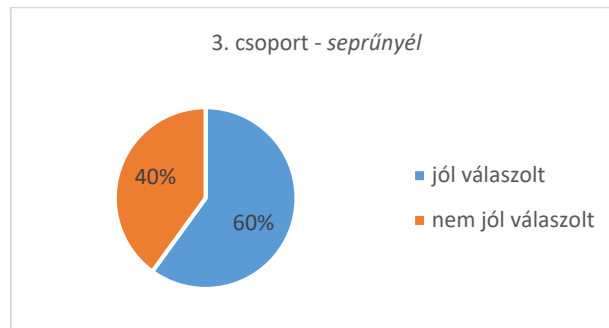
A legsikeresebben megoldott sor, a fent említett tanuló kivételével mindenki jól válaszolt (20. ábra).

20. ábra: vaskalap – 3. csoport

3.4. „hónom alatt seprűnyél”

Négy tanuló elég érdekesen közelítette meg a kiegészítést ennél a sornál, ők a *veréb*, *erdő* és a *róka* közül választottak. A többiek kitalálták, hogy a *seprűnyél* a hiányzó szó (21. ábra).

21. ábra: *seprűnyél* – 3. csoport

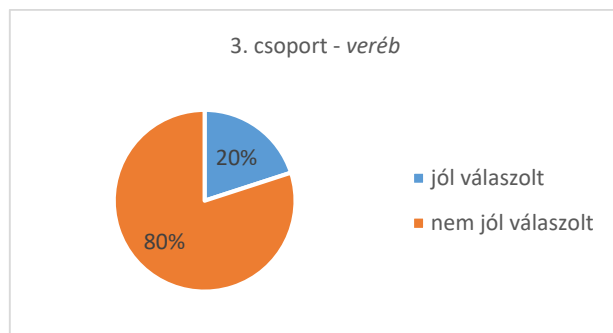
3.5. „s hósubámon – még ilyet”; 3.6. „kilenc apró gomb fityeg”

Az 5. és 6. kiegészítő pontot ennél a csoportnál egyben értékelném, diagram nélkül, hiszen ezeknél egyetlen pontot sem sikerült a tanulóknak szereznie. A diákok többsége a *fityeg*, *hósubámon* és a *hasamra* lehetőségekkel dolgozott, de egyikőjüknek sem sikerült a jó helyre beírnia. A *fityeg* szót el kellett magyarázni nekik. Úgy gondolom, hogy elsődlegesen a szöveg értelmezése okozott problémát, és ezért nem sikerült a jó megfejtést megtalálniuk. Egy tanuló válasza okozott itt igencsak nagy meglepetést számomra, ezt az alábbiakban idézném.

„s *róka* – még ilyet!
kilenc apró gomb *hasamra*.”

3.7. „ág hegyéről csöpp veréb”

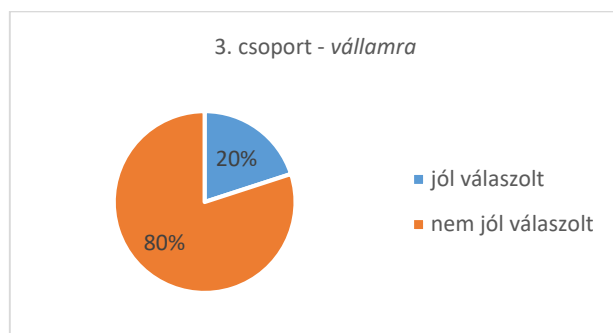
Mindössze ketten találták ki, hogy az ág hegyéről a *veréb* szállt, a többi gyermek közül ketten felcserélték a két jó megoldást, és ehhez írták a *vállamra*, a következőhöz pedig a *veréb* szót. További két fő szintén a felcseréléssel dolgozott, de őket a *hasamra* választási opció a rossz irányba vitte, így ezt írták ide. Ketten a *pipámra* tették le a voksukat, míg egy leány a lehetőségeket figyelmen kívül hagyva úgy gondolta, a madarat írja oda (22. ábra).

22. ábra: veréb – 3. csoport

3.8. „szállt a vállamra elébb”

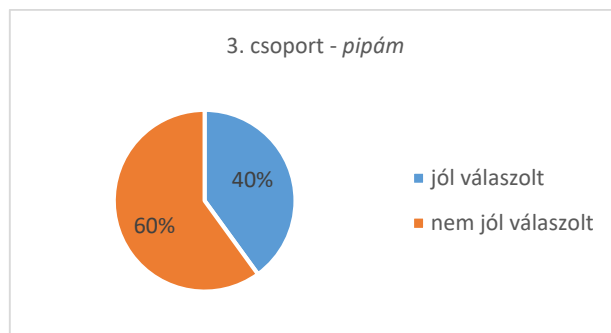
Az előzőkben már kitértem arra, miszerint volt olyan tanuló, aki felcserélte az előzővel, így a verebet írta ide, illetve előfordult itt is a *hasamra* válasz, ezeken felül a répa, a *róka* és a *pipám* is megjelent egyszer-egyszer. Csupán ketten válaszoltak itt is jól, érdekességképpen pedig megemlíteném azt is, hogy az előző két jó válaszadó közül, csak egyikőjük választotta ide a *vállamra*-t (23. ábra).

23. ábra: vállamra – 3. csoport

3.9. „hogyan szelel a pipám”

Az utolsó kiegészítésben négyen válaszoltak jól. Írták a tanulók a *hósubámon*, *veréb*, *róka*, és az *erdő* szavakat is. Ennél a feladatnál is problémát okozott – véleményem szerint – hogy meg-gondolatlanul válaszoltak (24. ábra).

24. ábra: pipám – 3. csoport

3.10. A cím

Hét gyermek adott címet a versnek, közülük pedig négyen azonosították a vers alapján, hogy miről is szólt. Ők tökéletesen *A hóember*-t választották címnek. Míg a többiek a következőket írták: „Szép mese”; „A pipám orra”; „A pásztor”.

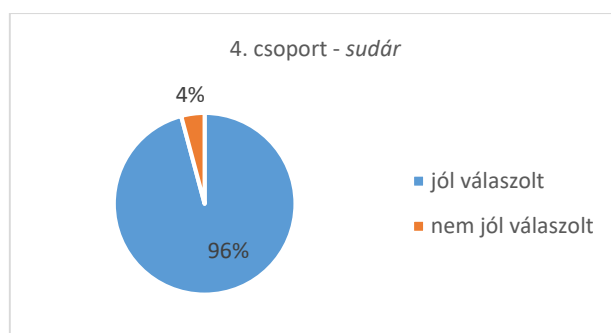
4. csoport (városi 4. osztály)

Az elit iskola másik osztályából 24-en vettek részt a feladatlapok kitöltésén. Összesen 73%-os átlageredményt értek el. Négyen dolgoztak 100%-osan, ugyanennyien 89%-osan, öten 78%-osan, és 67%-osan, hárman 56%-osan, és egy-egy tanuló ért el 44%-ot, 33%-ot és 22%-ot.

Hátrányos helyzetű tanuló az osztályban hét fő, közülük két tanuló maximális pontszámot gyűjtött a feladatban, ketten egyet tévesztettek, és még ketten is több mint 50%-ot teljesített, egy gyermek 44%-ot. Összességében elmondható, hogy ennél a résznél, nem okozott számottevő különbséget a szociális háttér.

4.1. „szép sudár a termetem”

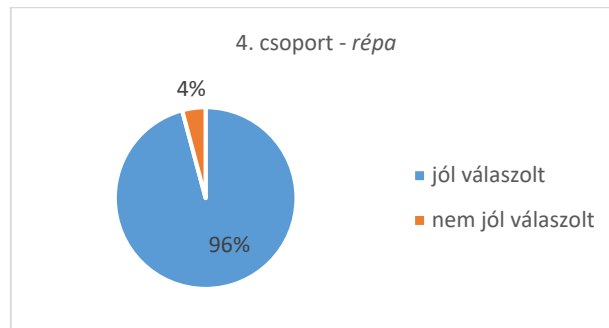
Egy tanuló kivételével, aki a seprűnyelet választotta, az osztály tagjai tudták, melyik a hiányzó szó (25. ábra).

25. ábra: sudár – 4. csoport

4.2. „orrom répa, nagy darab”

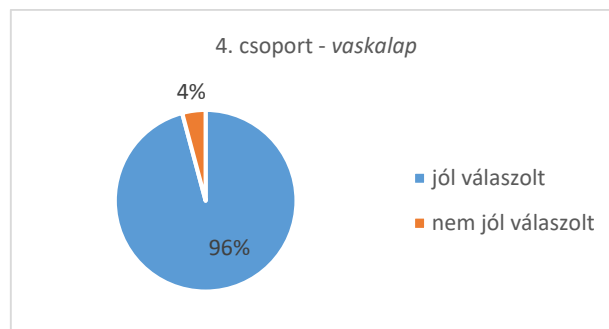
Ezt is magas arányban eltalálták a gyermekek, összesen huszonhárman, tehát egy valaki nem adta a helyes választ, ő a *pipám* lehetőséget választotta (26. ábra).

26. ábra: *répa* – 4. csoport

4.3. „a fejemen vaskalap”

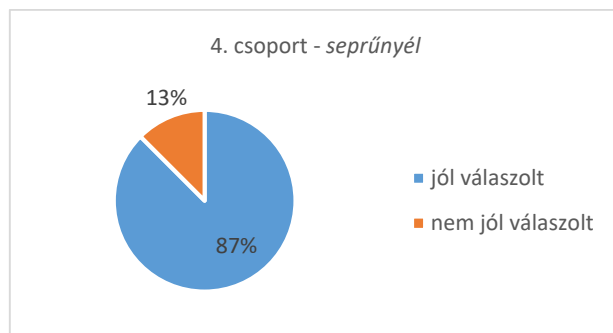
Az előző kettő hiányos sor eredményéhez hasonlóan, itt is egyetlen helytelen érkezett, amely a *veréb* volt (27. ábra).

27. ábra: *vaskalap* – 4. csoport

4.4. „hónom alatt seprűnyél”

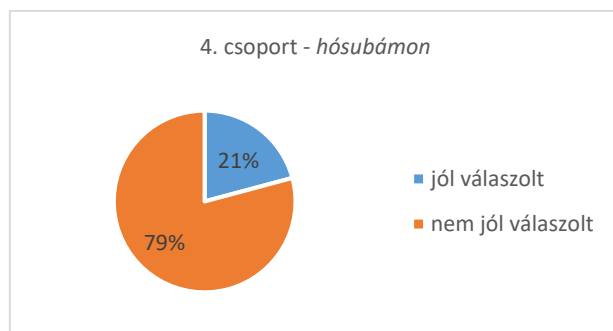
Az negyedikesek közül hárman nem tudták, hogy a *seprűnyél* a pótlendő itt, egyik tanuló a *róka* szót választotta, másik az *erdőt*, míg a harmadik a *fityeget*. A többiek jól válaszoltak (28. ábra).

28. ábra: fityeg – 4. csoport

4.5. „s hósubámon – még ilyet”

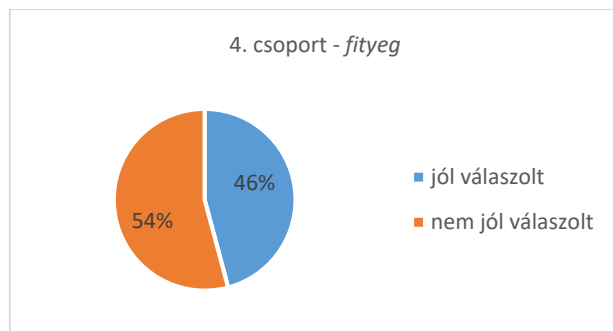
E csoportnál ez a rész okozta a legnagyobb problémát. Mindössze öten írták a ténylegesen hiányzó szót, míg tízen a *hasamra* lehetőségre voksoltak. Ketten az *erdőt* tartották megfelelően, hárman a *fityeget*, egy fő pedig a *vállamra*-t. Ketten pedig figyelmen kívül hagyták a sort (29. ábra).

29. ábra: hósubámon – 4. csoport

4.6. „kilenc apró gomb fityeg”

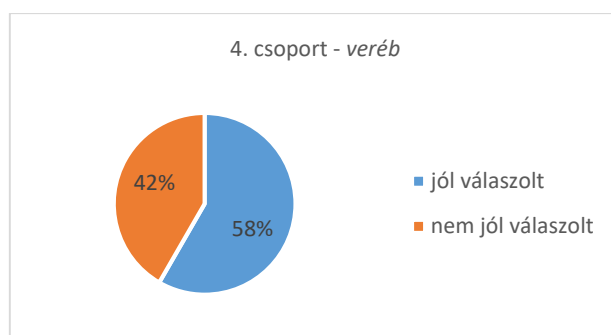
Tizenegy gyermek jól választott, míg a többiek vegyesen a *hasamra* és a *hósubámon* közül választottak (30. ábra).

30. ábra: fityeg – 4. csoport

4.7. „ág hegyéről csöpp veréb”

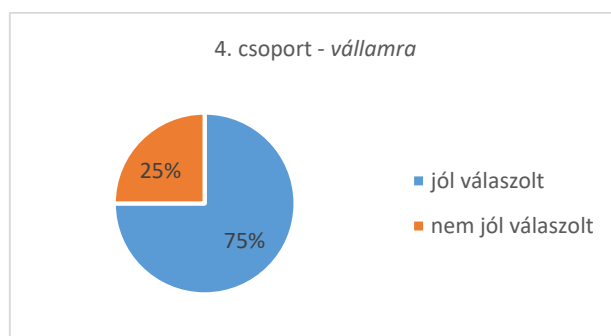
Tizennégy fő a megfelelőt írta, ellenben a maradék tíz tanuló közül a leggyakoribb a *fityeg* szó volt, de megjelent itt is a *hasamra*, és a *pipám* válasz, sőt érdekes módon még az *erdőt* is írták (31. ábra).

31. ábra: *veréb* – 4. csoport

4.8. „szállt a vállamra elébb”

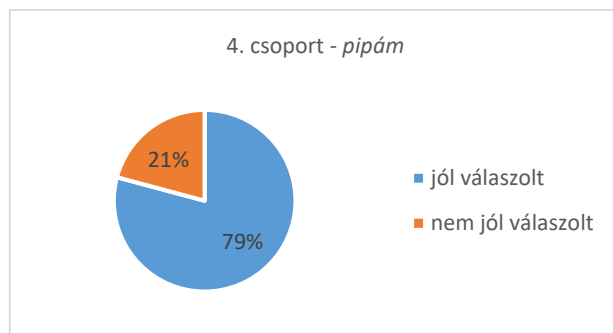
Három tanuló gondolta a száll ige miatt, hogy idetartozik a *veréb*, és szintén hárman sejtették azt, hogy a *róka* a keresett válasz. Tizennyolcan viszont a megfelelőt választották (32. ábra).

32. ábra: *vállamra* – 4. csoport

4.9. „hogyan szelel a pipám”

Az utolsó sorban tizenkilencen tudták, mit kell írni az üres helyre, a maradék hat gyermek az előzőhöz hasonlóan a *veréb*, és a *róka* közül választott, illetve egy *erdő* is előfordult (33. ábra).

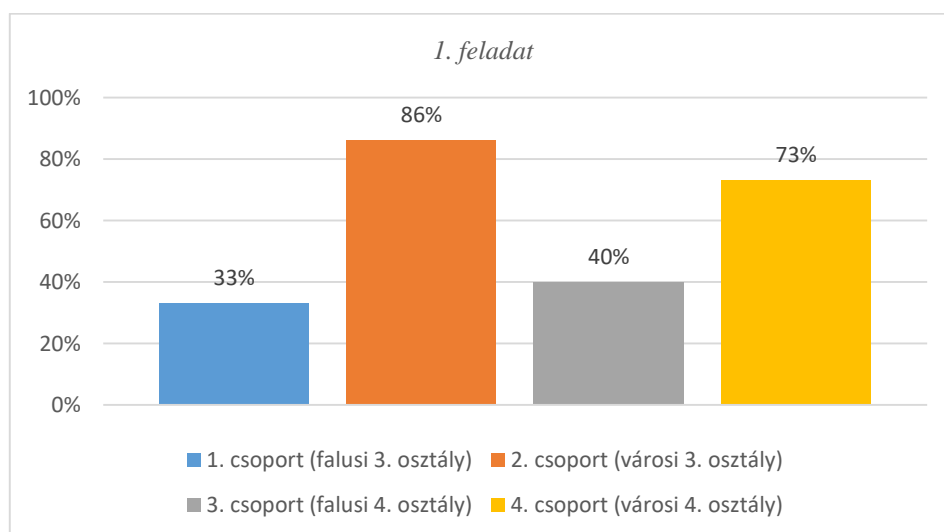
33. ábra: pipám – 4. csoport

4.10. A cím

A legérdekesebben ennél a csoportnál alakult a címadás, nagy meglepetést okozott jó pár tanuló válasza, ezeket ki is emelném: „*A test térképe*”, „*A tavasz*”, „*A fura ember*”, „*Seprűnyél*”, „*Találd ki*”. Két tanuló abból indult ki, hogy a vers egyes szám első személyben íródott, így egyikük azt a címet találta ki, hogy „*Ez vagyok én*”, a másikuk pedig „*Én vagyok a hóember*”. Tizenkettő fő megfejtette eredetileg mit visel a vers, és volt, aki tovább gondolta, és „*A hóember csodasága*”-t írta.

4.1.1. Értékelés

Az 1. feladatban nyújtott teljesítményekről osztályonként összesített átlagot vontam, ezáltal jobban tudom szemléltetni az eredményeket (34. ábra).

34. ábra: 1. feladat

Ahogy az ábra is jól mutatja a városi gyermekek jóval magasabb eredményeket értek el a falusiaknál. A hátrányos helyzetű diákok összteljesítménye az 50%-ot sem haladta meg. A legjobban, mint ahogy látni is lehet, a nagyobb település 3-asai teljesítettek.

4. 2. Szövegértés

Itt egy rövid, Mátyás királlyal kapcsolatos szöveget kellett elolvasni, melyhez három részfeladat kapcsolódott, egyikben aláhúzással kellett válaszolni, a másik döntést igényelt, indoklással, a harmadikban pedig véleményalkotásra volt szükség.

Az eredményeket összesítve mutatom be, részekre bontást megtartva.

4.2.a)

Ebben a feladatban alá kellett húzni a két főszereplőt a történetben, ezt az instrukciót fogalmaztam meg, így az sem okozhatott problémát, hogy hányan vannak, akiket jelölni kell.

Az 1. csoportnál (falusi 3. osztály) a kilenc gyermekből csupán négyüknek sikerült aláhúzni Mátyás királyt és a szolgát, ketten úgy vélték, hogy az előbb említetten kívül, a tárnok – akiről szó esik – is szereplője a mondának, míg hárman nem is törődtek ezzel a feladattal.

A 2. csoportnál (városi 3. osztály) a lehető legjobban teljesítettek, hiszen a huszonhárom tanuló mindegyike kiválóan aláhúzta a megfelelő személyeket.

A 3. csoportnál (falusi 4. osztály) egy valaki nem oldotta meg a részt, míg szintén ugyanennyien úgy vélték, mint az alattuk tanuló diákok közül ketten, vagyis a szolgál helyett a tárnokot húzta alá, míg nyolcan hibátlanul dolgoztak.

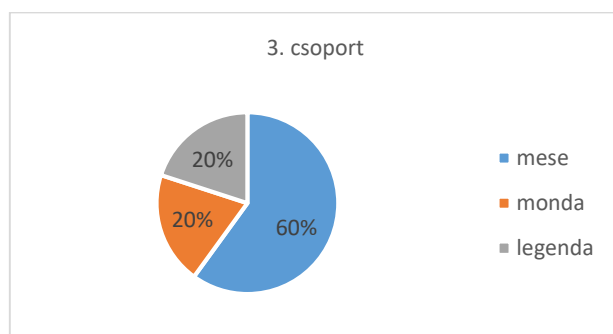
A 4. csoportból (városi 4. osztály) huszonnégy diák közül 22-en jelölték a kért módon Mátyást és a szolgát is, míg két tanuló csak előbb említettet, és semmi mást.

Erről összességében elmondható, hogy az osztályok összesített eredménye alapján a városi iskola tanulói sokkal jobban teljesítettek, mint a hátrányos helyzetű településen tanulók.

4.2.b)

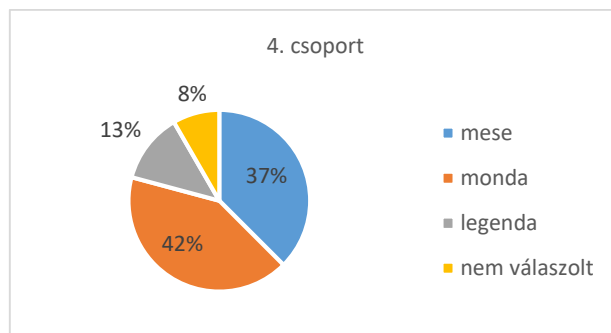
Itt el kellett dönteni, hogy az olvasott szöveg mese, monda, vagy legenda. Ezt a feladatot a negyedik osztályos tanulónál értékelem, mert a harmadikas tanulók a megoldás idejében, még csak a mese fogalmával voltak tisztában. Ennek ellenére szám szerint megemlíteném, hogy hányan tudták a kisebbek közül, hogy mondáról van szó, illetve az indoklásról is ejtek pár szót.

A 3. csoport kitöltői, vagyis a falusi iskola 4. osztályos tanulói közül, ketten írták, hogy mondát olvastak, de megindokolni csak egyikük tudta a választását, és érdekes módon egészen különös módon, helytelenül közelítette meg a válaszadást, hiszen azt felelte: „*mert, ha elhívta, akkor beszélnie kell.*” Tehát a tanuló a mond igéből indult ki, következtetésképpen nem volt tisztában azzal, mi is az a monda. Két gyermek gondolta úgy, hogy legenda, melyre indoklásként Mátyás király szerepét hozták. Hat vélemény szerint mesét olvastak, viszont csak egy nebuló magyarázta meg választását a következőképpen: „*mert nem rímelt annyira*”. Érthetetlenül oldotta meg, hiszen a vers még csak a lehetőségek között sem szerepelt. Az osztály válaszáiról összességében elmondható, hogy nem tudták megkülönböztetni a három műfaj között, továbbá az indoklás is nehézséget okoz nekik (35. ábra).

35. ábra: műfaj – 3. csoport

A 4. csoportban a legtöbben tudták, hogy mondát olvastak, valamint kettő gyermek kivételével meg is indokolták választásukat. Mind a nyolcan, szépen, kifejezően, mondatba foglalva választottak, használták a szókincsüket. A többiekről is ejtenék szót, hiszen ketten nem is feleltek a kérdésre, hárman legendára gondoltak, magyarázat nélkül (egyikük kifejtette írásban is, hogy nem tud indokot írni). A maradék kilenc gyermek a mese irányába húzott, és aki „elárulta” miért így döntött, olyanokat olvastam, mint például: „*azért, mert van szerzője*”; „*ennek olyan kitalált a szövege*”; „*mert a mese tréfás, tündéri*”; „*mert kicsit szürreális*” (36. ábra).

36. ábra: műfaj – 4. csoport

Ebben a feladatban már tapasztalható volt a különbség a szókincs és a kifejezőkészség tekintetében.

A harmadikosok pedig a következőképpen teljesítettek. A hátrányos helyzetű gyerekek közül hárman tudtak jól válaszolni, illetve ketten helytelenül, a többiek üresen hagyták a helyet. A felelők között is mindössze ketten voltak, akik indokolni is tudták miért döntöttek így. Míg a másik osztálynál heten mondat, tizenegyen legendát, öten mesét írtak műfajnak. A tanulók többsége megmagyarázta a választását, és mindháromnál szinte azonos ok miatt döntöttek. Elsőként említetté a valóság alapja és Mátyás király élő személye volt az ok, másodikra az idő múlása, vagyis, hogy régen történt, míg az utóbbit azzal az ürüggyel jelölték, miszerint a „*legendákról nem így írnak*”, másik lehetőségként pedig a kitaláció merült fel.

4.2.c)

A szövegértés utolsó részében a feladat a véleménynyilvánítás volt, arra a kérdésre kerestem a választ, hogy *Miért mulatságos ez a történet?*. Nagyon érdekesek is megjelentek, mindazonáltal többen felelték azt, miszerint nem tudják, vagy éppen szerintük nem volt az.

Az 1. csoportba sorolt gyermekek (falusi 3. osztály) összességében nem tudták megoldani ezt. Öten nem törődtek a kérdéssel, míg hárman röviden, mondat alkotás nélkül, egyszerűen válaszoltak, mindegyiket idézem: „*mert izgalmas*”; „*mert benne van Mátyás király*”, „*mert mókás*”. Egy tanuló foglalta mondatba véleményét, aki számára a mulatságosság oka az volt, hogy a szolgák állandóan beszéltek.

A 2. csoportból (városi 3. osztály) hárman írtak annyit, miszerint „*mert vicces*”. Míg a többiek, húszan leírták a véleményüket, mondatban, kifejezően. Többségük a tilalom miatt tartották mulatságosnak, a szolgák beszédét említették oknak, de volt, aki a címe miatt. De egy gyermek őszintén nyilatkozta, hogy ő nem tartotta annak.

A két harmadik osztály közül egyértelműen a városi gyermekeknek okozott kevesebb gondot a véleményük megfogalmazása.

A 3. csoport (falusi 4. osztály) nagy része megfogalmazta, hogy nem tartotta mulatságosnak a történetet, szám szerint hatan. Kettő a szolgák locsogását emelték ki, egy gyermek Mátyás király miatt gondolta így. Egy tanuló pedig kifejtette, hogy számára azért volt szórakoztató, „*mert az emberi butaságot gúnyolják benne*”.

A 4. csoportból (városi 4. osztály) ketten nem feleltek, és ugyanennyi gyermek nem tartotta viccesnek. Tizenheten vélték úgy, hogy azért, mert a szolgák nem beszélhettek szabadon. Három tanuló pedig azzal indokolta a mulatságosságot, miszerint Mátyás király a saját döntése miatt pórul járt.

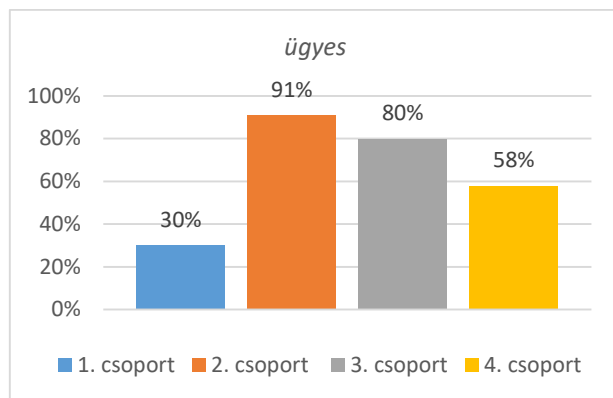
A negyedikesekről összességében szépen feleltek a kérdésre, választékos szóhasználattal. Mivel a kisebb létszámú osztályban sokan nem tartották mulatságosnak a történetet, így nem derült ki, hogy a véleményalkotásuk során mekkora szókinccsel rendelkeznek. Ellenben a másik osztállyal, akik választékosan, sokszínűen fogalmaztak.

4. 3. Rokon értelmű szavak

A tanulók egymás alatt láttak három szót, amelyek az *ügyes*, a *szundít* és az *izgalmas* voltak, majd mindegyik mellé egy rokon értelmű szót kellett írniuk.

4. 3.1. ügyes

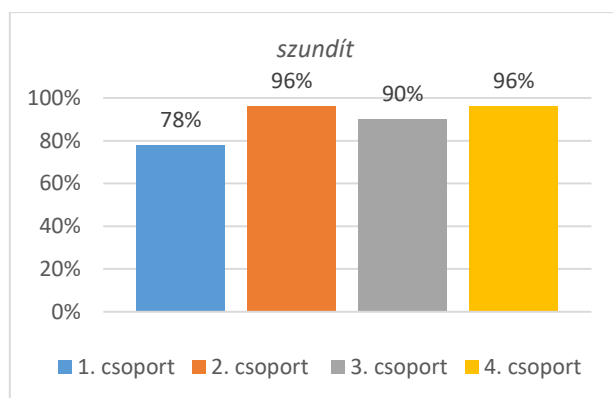
A négy osztályból negyvenhatan tudtak elfogadhatót írni, míg húszan kihagyták. A jó válaszadók eloszlása a következő: 1. csoportból mindössze hárman tartoznak ide, a 2.-ből magas számban, huszonegyen, a 3.-ból nyolcan, a 4.-ből pedig tizennégyen. Az osztályok eredményeit, százalékos arányban az alábbi diagramon megtekinthető (37. ábra).

37. ábra: ügyes

4.3.2. szundít

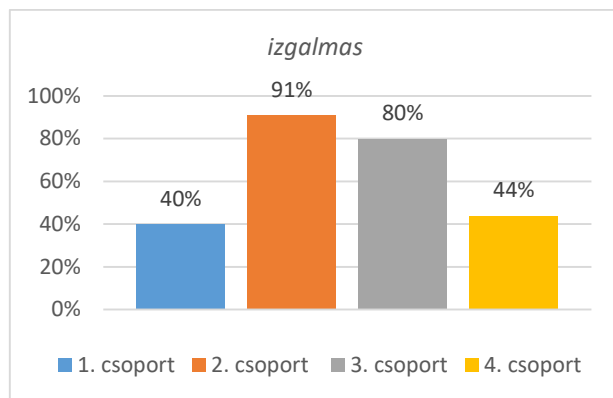
A 3. feladatban a legjobb eredménnyel ez a szó állt, amelyre minden osztályból magas arányban tudtak szinonimát a gyermekek, akik többségben az *alszik* szót választották. Összesen öten hagyták ki az 1. csoportból ketten, a többiből pedig egy-egy fő, helytelen nem érkezett (38. ábra).

38. ábra: szundít

4.3.3. izgalmas

Legnagyobb pontveszteség itt volt észrevehető, különösen a hátrányos helyzetű iskolában, a szót ismerték, azonban azonos vagy hasonló jelentésűt nem tudtak példának hozni. Pontosabban a falusi 3-asok és 4-esek közül is négyen-négyen tudták, a városiak kisebbek huszonegyen, a nagyobbak pedig mindössze nyolcan (39. ábra).

39. ábra: izgalmas

A feladatban legeredményesebben a nagyobb település intézményben tanuló 3. osztályosok dolgoztak a feladat során, akik mindháromnál összesítetten 90% felett teljesítettek. Ebben a feladatban is észlelhető, a diagramokon pedig megtekinthető, hogy nyelvi szinten is mekkora különbség van a két település között.

4.4. Kakuktkojás

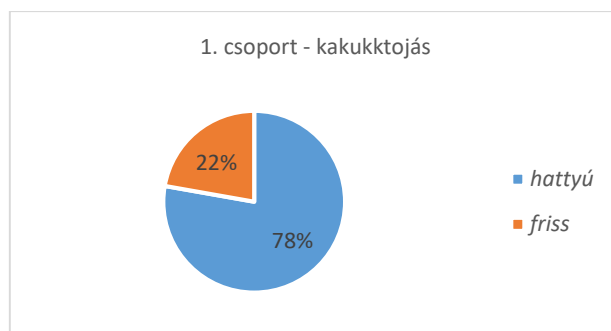
Öt tulajdonságot kifejező szó és egy főnév volt olvasható, amelyek közül a nem a sorba illőt kellett aláhúzni, majd meg is indokolni, hogy miért az adottat jelölte. Majd a b, részben kettőt választottak, és az ellentétes párjukat írták le. A szavak a következők voltak: *könnyű, pöttyös, hattyú, hosszú, friss, lassú*. Válaszként a *hattyút* vártam, akár olyan indoklással, amely a szófajra utal, vagy esetleg azt kiemelve, hogy állatról van szó. A tanulók többsége így gondolkodott, viszont akadt olyan gyermek, sőt minden osztályban legalább egy valaki, aki teljesen más szemszögből közelítette meg, és a magánhangzókat vette figyelembe, ezáltal azt a következtést hozta, hogy a sorba a *friss* szó nem illik. Minden osztályhoz készíték egy diagramot, amellyel nem csak az elért eredményeket tudom csoportszintű bontásban szemléltetni, hanem az esetleges különbségeket is.

4.4.a)

1. csoport (falusi 3. osztály)

A kilenc diák közül heten jelölték a várt szót, és közülük négyen indokolták meg, mindannyian azért választották ezt, *mert állat*. Kettően a *frisset* jelölték, azonban magyarázatot nem adtak

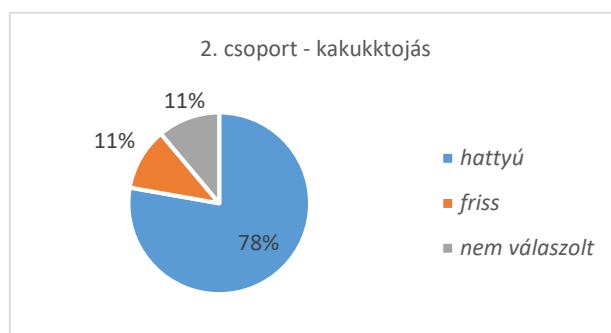
döntésükre, ellenben a magánhangzókat mindegyik szóban aláhúzták, így feltételezem, hogy amiatt döntöttek úgy, mert ebben található csak egy belőle (40. ábra). A kifejtős részben mind a négy gyermek mondattal válaszolt.

40. ábra: kakukktojás – 1. csoport

2. csoport (városi 3. osztály)

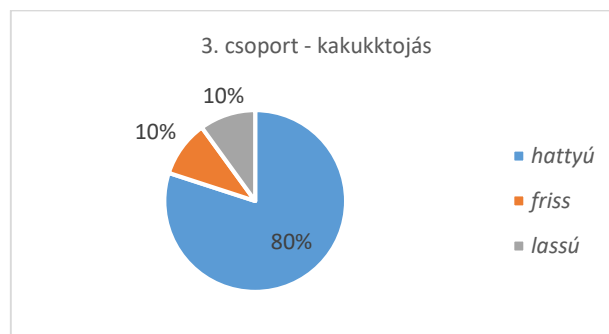
Huszonketten feleltek a kérdésre, egy tanulónak – feltevésem szerint – erre a feladatra már nem jutott ideje. Huszonegy gyermek húzta alá a főnevet, és ketten magyarázták ezzel a választásukat. Még öten a szófaj vonalon maradtak, viszont már úgy fogalmazták meg válaszukat, hogy melyik szóra hogyan kérdezzünk rá. Ketten voltak, akik annak ellenére, hogy a hattyút húzták alá, nem a megfelelő feleletet adták, hiszen egyikük ezt írta: „A hattyú a kakukktojás, mert a többi mind gondolati dolog.”, másikuk pedig ezt: „hattyú, mert főnév és a többi tulajdonnév”. Egy gyermek választotta a *friss* lehetőséget, aki szintén az előző csoportnál említett módon, nem adott magyarázatot (helyette mondatba foglalta a szót: „Ha sütsz egy kenyeret friss és meleg.”), de jelölte a betűket. Akikről eddig nem esett szó ők az állat miatt döntöttek mellette (41. ábra). Egyetlen gyermek volt, aki kettő szót is aláhúzott, a lassút, viszont az indoklásnál csak valóban kakukktojást írta le. Tizenötön kerek egész mondatban fejtették ki gondolataikat.

41. ábra: kakukktojás – 2. csoport

3. csoport (falusi 4. osztály)

A hátrányos helyzetű iskola 4-esei között nyolc olyan gyermek volt, akik a madarat jelölték be, és többféleképpen is indokolták. Volt, aki arra tért ki, hogy ez a szófőnév, valaki csak azt írta ez az egyetlen a sorban amelyik nem melléknév, vagy esetleg erre másképpen kérdezőnk rá, mint a többire. Tehát többségben ugyanazon a vonalon indultak el, de mégis más-más módon adtak magyarázatot. Ketten egészen sajátosan oldották meg, egyikük azt írta: „*A hattyú lóg ki a sorból.*”; míg a másik gyerkőc ezt: „*Azért a hattyú, mert az nem tartozik oda.*”. Tehát valószínűleg nem magyarázták meg, hogy miért is nem illik a többi szó közé a választottjuk. Egy gyermek indoklás nélkül a lassút karikázta be. Továbbá náluk is megjelent a friss, mint választott, azonban a tanulónak, annak ellenére, hogy a magánhangzókat vette figyelembe, a magyarázata így hangzik: „*Mert mindegyikben van ö, ú, ü, ő kivéve a friss.*” (42. ábra). Az osztály fele szépen, mondatba foglalva adta meg feleletét.

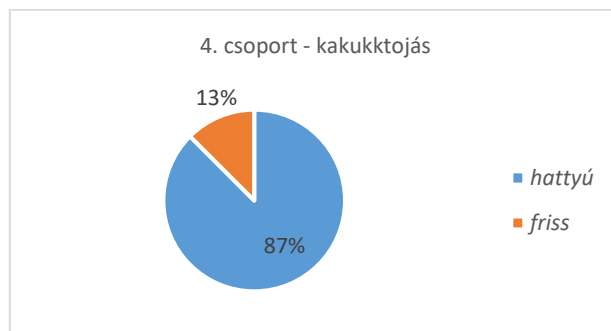

42. ábra: kakukktojás – 3. csoport

4. csoport (városi 4. osztály)

Huszonegyen az alapján választottak, hogy melyik az egyetlen, amely mást fejez ki/másik szó-fajú/másképpen kérdezőnk rá, tehát a *hattyút* választották, bár volt, aki felismerte, hogy az előbb említett szó főnév, de a többit igének gondolta, de a mértékegység is megjelent, mindazonáltal előfordult egy olyan válasz is, miszerint „*azért a hattyú, mert nem dolgok*”. Az utolsóként említett példa az egyetlen olyan ennél a csoportnál, amelyik „nehezebben értelmezhető”, a többi gyermek szépen megfogalmazta mondatban a válaszát. Három esetben fordult elő, hogy a második leggyakoribbat húzták alá, vagyis a frisset, majd magyarázták meg, miért, közülük ketten az eddigi megszokott szempontot alkalmazva, tehát a magánhangzók száma miatt. Ellenben a harmadik diák egészen különös módon, azt felelte: „*mert a többi tulajdonságot nevez*

meg”, tehát szófaj oldalról vizsgálta ő is, de nem ismerte fel mindegyiket a megfelelően (43. ábra).

32. ábra: kakukktójs – 4. csoport

4.4.b)

A második részben ki kellett választani az a) feladatból két szót és annak leírni az ellentétes jelentésű párját. Szabadon választhattak, így összegezve, könnyebb volt a hibátlan megoldás, hiszen elég volt azt a kettőt leírni, amelyet biztosan tudnak.

1. csoport (falusi 3. osztály)

A gyermekek közül hatan oldották meg jól, ketten teljesen mást csináltak, egy valakinek pedig mér nem fért bele az időbe. A hat gyermek választottjai között legtöbbször a könnyű fordult elő, hiszen ezt mindannyian írták, második szóként pedig fele-fele arányban a hosszú és a pötytyös állt.

Akik nem jól dolgoztak, ők kétféleképpen próbálkoztak, két szó mondatba foglalása, vagy a hattyú kivételével a szavak lemásolása.

2. csoport (városi 3. osztály)

Húszan tudták, hogy az általuk választotthoz mit kell írni, azonban ketten nem mellé, hanem alá írták a helyeset. Egy diák üresen hagyta, két gyermek pedig véleményem szerint nem olvasta el, mit is kell csinálni. Egyikük – akit már az a) feladatrészben is külön kiemeltem, mert két szót húzott alá –, és az általa nem jelölt négy szót lemásolta a vonalakra, míg másikuk ugyanígy cselekedett, ellenben ott nem állt fent ez az indok.

A többi tanuló közül elsőként ők is a könnyűt választották, összesen tizenhatan, másodikként tizenhárman a hosszút, harmadik leggyakoribb a lassú nyolc esetben, majd kétszer a friss, és egyszer a pöttyös.

3. csoport (falusi 4. osztály)

Nyolcan majdnem teljes sikerrel oldották meg a feladatot, egy diák teljesen mást csinált, vagyis mondatot alkotott, egy pedig semmit. Ennél a csoportnál fordult elő kizárólagosan – bár csak egyetlen esetben – az, hogy az ellentétbe nem a megfelelő került, pontosabban a pöttyöshöz a gyermek a matt szót írta. Ezen kívül heten a könnyűt választották, öten a lassút, hárman a hosszút.

4. csoport (városi 4. osztály)

A tanulók 100%-a tudta ebben a részben, az általuk választott szavaknak az ellentétjét. Viszont ismételten itt is előfordult az a probléma pár tanulónál, amely a pontos értelmezés, hiszen nem egymás mellé írták le őket, hanem alá, majd nyíllal jelölték.

A huszonnégy gyermek válasza a következőképpen alakult: huszonketten egyiknek a könnyűt választották ki, tizennégyen a lassút, heten a hosszút, hárman a frisset, és ketten a pöttyöst.

4.5. Kreatív írás

Adott két sor, azon belül is két és fél mondat. Egy elkezdett szöveg olvasható, amelyet folytatni kellett. Ezáltal a szókincset akartam alaposabban vizsgálni, valamint a kifejezőkészséget, illetve a kreativitást is figyeltem. Csoportonként átlagot vonok a szavak és a mondatok számából, az esetleges nyelvi hibákról említést teszek, illetve számszerűsítem a tartalmi elemeket.

A történet így kezdődött: *„Egyedül sétálgattam az ódon várfalak között. A kövek közötti hasadékban észrevettem egy rozsdás tárgyat. Első pillantásra úgy nézett ki, mint egy ócska tükör...”*

1. csoport (falusi 3. osztály)

Az osztály tagjai közül nyolcan fejezték be a megkezdett szöveget, egy gyermek rosszul értelmezte, és a már leírt rész másolásával töltötte ki a hiányos egységet. A tanulók összesen 230 szót használtak, átlagosan kb. 25-öt vetett papírra egy fő. A legtöbb 58, a legkevesebb pedig 9 volt. A mondatalkotást nagyon leegyszerűsítették, ugyanis egy diák kivételével – aki hármat talált ki – a többiek egyet írtak, tagolás nélkül. Tehát fogalmazás szempontjából bőven ejtettek hibákat. Jellemző volt a folyamatos szóismétlés, és a helyesírási hibák is. Fantáziájukat viszont szabadjára engedték, és habár nyelvtanilag a botlások jelent voltak, mégis ügyes történet befejezéseket adtak ki a kezük közül. Egyikük például valójában rájött, hogy lámpát talált, amelyet felszerelt otthon, de az gyorsan kiegészített, így boltba ment másikat venni, másik tanuló el akarta adni a talált tükröt, harmadik tanuló a „feleségének” vitte haza, egy valaki megtartotta. Kettő alkotást szeretnék leírni, a legtöbb és a legkevesebb tartalmi elemmel rendelkezőt.

A legkreatívabb: *„belenéztem és elutaztam valahova, majd láttam, hogy minden furcsa. Az autók repültek. És láttam megint a tükröt és visszautaztam és rájöttem hogy az időben utaztam. 2097-ben voltam, egy robot építette az időutazó tükröt, nem ember csinálta.”*

A legegyszerűbb: *„és hazavittem, letisztítottam és utána az előtérben tévéztem.”*

2. csoport (városi 3. osztály)

A 23 gyermek összesen 519 szót vetett a papírra az utolsó feladatban, a legtöbb 48, a legkevesebb pedig 7 volt, habár egy tanulónak nem volt ideje erre már, ellenben a többiek ügyesen és kreatívan dolgoztak. Ha a számokat átlagoljuk, akkor egy fő 23 mondatelemet írt, míg mondatból átlagosan 2-t, ami úgy oszlik el, hogy legtöbben 1-et, de volt, aki 10-et. Náluk is jellemző, hogy egyben jegyezték le a gondolataikat, tagolás nélkül, továbbá a helyesírásban is többször előfordultak hibák, a szavak ismétlése is gyakori. A képzelőerejüket viszont bátran használták, így kreatívabbnál kreatívabbakat olvastam, példákat is hozok. Volt olyan gyermek, aki a tükörben tündért látott, egy másik tanulónál gyémánt volt valójában, amit talált. Esetleges befejezésként megjelentek a következők is: a tárgy fogva tartott egy királylányt; egy beszélő bokor által védett láda volt elrejtve, leugrott az elbeszélő a dombról, annak érdekében, hogy megnézzé mi is az, de nem tudott kijönni, így a 112-t hívta segítségül; a rozsdás kard, az időgép, és a karburátor is megjelent a lezárásokban. Továbbá az egyik tanuló meglepő módon miután közelebb ért, látta, hogy nem egy tükör van ott, hanem egy táltos paripa, egy másik nebuló meg miután

látta, hogy meg van repedve, kidobta. Úgy gondolom mindegyik befejezés különböző volt, és fantáziadús, annak ellenére is, hogy volt, aki csak egyszerűen zárta le. Az előző csoporthoz hasonlóan most is a két szélső helyen lévőt idézem.

Legtöbb információ tartalmazó: *„De hogy mi volt az? Nem tudom. Láttam már mi az, tényleg egy tükör. Pont, ahogy sejtettem. A tükör egyszerűen varázslatos volt, láttam magamat, de valahogy máshogy. Sárkányként láttam magam a tükörben. Ja, és önfeledten repdestem. Jött egy másik sárkány. Szia, engem Muffinnak hívnak, és téged? Én is bemutatkoztam.”*

Legkisebb tartalommal rendelkező: *„lementem, megnéztem, aztán felmentem és hazamentem.”*

Szeretnék még egyet kiemelni, amelyik számomra egy nagyon érdekes befejezés volt, hiszen a tanuló egy teljesen más irányba vitte el a szálát: *„lehetséges, hogy az egy tükör volt. De én azon gondolkodom leginkább, hogy vajon ki lakhatott a várban. Talán Mátyás király?”*

3. csoport (falusi 4. osztály)

A falusi iskola 4-esei összesen 332 szót alkalmaztak, amely változóan oszlott fel, a legmagasabb 56 volt, míg a legkevesebb a 0, hiszen ő nem fejezte be a megkezdett részt. Átlagosan kb. 33-at írt le egy gyermek. A mondatok itt már gyakrabban megjelentek, többen írtak 3-4-et, azonban nagyon sok esetben előfordult, hogy szerkezetileg hibásan építették fel, illetve gyakori hibának számít, miszerint a mondatokat kisbetűvel kezdik, egy tanuló kivételével elkövették ezt. Két gyermeknél tapasztaltam azt miként többszörösen saját magukat ismételték. A fogalmazás módjában akadt kivetnivaló, azonban a kreativitásra nagy hangsúlyt fektettek, több tartalmi elemmel toldották meg a szöveget. Pár példát említenék, volt, aki egy időszámítás előtti tükröt talált, és Google felületén keresett rá, hogy pontosan milyenről van szó; valaki hazavitte majd a tisztítás után rájött arra, miszerint királyi tükröt tart a kezében, egy tanuló régiségkereskedőnek eladta, mert egy híres emberé volt, aki kidobta. Egy másik tanuló rozsdás dobozt talált, egy másik gyerkőc viszont törötten találta meg, és nem tudta megjavíttatni, de úgy zárta az írományát, hogy nem adja fel, amíg nem sikerül.

A legtöbb tartalommal rendelkező befejezés: *„Majd kíváncsi lettem, így lementem a szakadékba. De amikor a tárgy közelébe értem, feltűnt, hogy egy régi fegyvert találtam. Felvettem a tárgyat, és rohantam vele a múzeumba, ahol bekerült a kiállításra, mert egy második világháborús titkos fegyver volt.”*

A legkevesebb plusz információkkal kiegészült lezárás: *„amikor megláttam, elállt a szavam, mert az egy nagyon régi tükör volt.”*

4. csoport (városi 4. osztály)

A városi iskola 4. osztályos tanulói hatalmas meglepetést okoztak, annak ellenére, hogy a többi feladatból kiindulva sejtettem, miszerint itt is remekelni fognak, a vártnál sokkal jobban teljesítettek. A huszonnégy gyermek közül öten több mint 100 szavas kerek egész fogalmazást írtak, tizenhárman 50 és 100 szó között jegyezték le, míg hatan voltak mindössze akik 40-nél kevesebb szóval tudták kiegészíteni, egy diák volt, aki mindössze 13-at vetett papírra. Összesen 1548 lexémát vetettek papírra a csoport tagjai, ha főre bontanánk, akkor átlagosan kb. 65 szó jutna egy gyermekre. A legtöbb mondat 20 volt a legkevesebb pedig 2, ebből látszik az, hogy mennyire szélsőséges skálán mozogtak a tanulók, habár ebben az osztályban már nagyon szépen megfogalmazott történeteket olvastam. Többükénél megjelenik a párbeszéd, sőt jópáran történelmi személyeket is hoznak a művekbe, de volt, aki a mesei elemeket választotta. A sok pozitívum ellenére azonban itt is megjelentek a szóismétlések, a nyelvtani és helyesírási hibák, gyakori tévesztés az igekötő és az ige külön való leírása.

Tartalmilag nagyon sokrétű alkotások születtek, amelyekből pár elemet – mielőtt idéznék konkrét befejezéseket – említeni: egyik tanuló I. István kardját találta meg, és amikor ezt megtudta elámult; valaki egy beszélő tükröt talált, előfordult, hogy szétesve találta meg, ezért hazavitte megjavítani. Az ijesztő boszorkány is megjelent a tükörben; továbbá a megtalálást követően generációs örökségként is említették stb. Érdekesebbnél érdekesebbeket olvastam, valamint mindegyikőjük törekedett arra, hogy méltón fejezzék be.

A legegyszerűbb befejezés: *„de megnéztem jobban, és egy értékes tükör volt. Ezért hazavittem és odaadtam anyának.”*

A sokszínűség miatt, illetve azért, mert számos iromány több tartalmi elemmel rendelkezik, nehezen tudok kiemelni, ezáltal arra a döntésre jutottam, hogy a két leggazdagabb írást beleveszem a dolgozatomba. Ezek pedig a következők:

„arra gondoltam, hogy majd holnap is megnézem. Nem tudtam mire gondoljak. Annyira érdekelt, hogy nem tudtam vele várni, ezért megkerestem azt az utat, amivel le tudok jutni a mélye. Amikor leértem egy gyönyörű szép tükör volt ott. Annyira megtetszett, hogy hazavittem, ráke-

restem az interneten és az 1900-as években készült. Az is megfordult a fejemben, hogy eladhatnám, de annyira megtetszett, hogy nem volt szívem eladni. Feltettem a falra, megnéztem magam a tükörbe és azt mondtam:

-De gyönyörű ez a tükör!

- Tudd meg te lány, megmentettél! Van valami kívánságod? – kérdezte a tükör.

-Hát... csak annyit kívánok, hogy az édesanyám és az édesapám mindig legyenek boldogok. – mondtam.

Ez a tükör még mindig itt van valahol közöttünk.”

Az utolsóként leírt szöveget nem csak azon okból választottam, miszerint a tartalmi elemekben bővelkedik, hanem azért is, mert ebben az egy esetben fordult elő, hogy a diák nem rögtön elvitte a helyszínről a tárgyat, se haza, se múzeumba, és nem is adta el, továbbá nagyon bő szókinccsel rendelkezik a gyermek.

„viszont ahogy közelebb mentem éreztem, hogy valami különleges lesz. Még közelebb mentem. Csak nem? Most már biztos voltam benne, hogy az lesz. Igen! Megtaláltam! A tárgyat minden bizonnyal Zrínyi Miklós, a törökverő hadvezér rejtette el, amikor megtámadta a várat az ellenség. Hagyjam itt? Vagy vigyem magammal? Jobb lesz, ha megmutatom egy szakértőnek. Elin-dultam a biztonsági őrnek tűnő bácsihoz. Elmondtam neki, hogy mit találtam.

- Nem hiszem el! Annyi évig keresték! És most megvan! Restauráljuk a kollégákkal! – mondta.

- Nem sokára meg is lesz tekinthető a múzeumban!

Jó érzés volt egy ilyen értékes tárgy megtalálása. Büszke vagyok magamra, annak ellenére is, hogy csupán a véletlennek köszönhetően találtam rá.”

Összességében azt gondolom, hogy itt, vagyis az utolsó feladatnál látszott, hogy valóban milyen mértékű különbség van a két különböző településen élő és tanulmányaikat folytatók között. Nemcsak a legérdekesebbnek bizonyultak a megoldások, hanem a kutatásom szempontjából az egyik leghasznosabbnak is, hiszen a legjobban itt tudtam felmérni a gyermekek szókincsét. Örömmel olvastam minden gyermek alkotását, hiszen ahányan voltak, annyi féle végződést kapott az elkezdett szöveg, ahol abszolút nem voltak megkötések, teljesen a fantáziájukra bíz-tam a folytatást.

5. Értékelés

A kutatásomat több információ köré építettem, annak érdekében, hogy a lehető legtöbbet tudjak meg, arról, hogy van-e, és ha igen, akkor milyen mértékű a hátrány a tanulók között. Ehhez kapcsolódóan két kérdést emeltem ki az elején, amelyre kerestem a pontos választ. A kutatásomat öt feladatból állítottam össze, amelyet a 2020-as Nemzeti Alaptanterv szerint az Oktatási Hivatal által összeállított, 3. osztályosoktól elvárt központi feladatsorokból gyűjtöttem. A feladattípusok között szerepelt a hiányos vers kiegészítése előre meghatározott szavakkal, rövid szövegértés, rokon értelmű szavak, kakukktojás, ellentétes jelentésű szavak és egy kreatív írás.

K1: Hogyan, milyen módon jelentkezik a nyelvi hátrány az adott hátrányos helyzetű tanulók körében?

A nyelvi hátrány az adott hátrányos helyzetű tanulóknál több területen is jelen van. A szókincsük kisebb, mint az az életkoruknak megfelelő lenne, a szóhasználatuk és a kifejezőmódjuk is elmaradott társaikhoz képest. A szövegértésben és a szövegalkotásban is többen akadályokba ütköznek több szempontból. Például: a feladatmegértése önállóan nehézkes folyamat többük-nél, tehát értelmezési problémák lépnek fel. A szövegalkotás a szegényes szókincs következtében jóval kisebb terjedelmű, kevesebb tartalmi elemet tartalmaz, továbbá ez a kreativitásuk tovább fejlődésére is hatással van.

Összeségében tehát elmondható, hogy a hátrányos helyzetű tanulóknál, akikkel a kutatásomat végeztem többük-nél jelen van az e fajta lemaradás.

K2: Mennyire jellemző a nyelvi hátrány egy hátrányos helyzetű település iskolájában tanulóknál egy közeli, városi iskola tanulóihoz képest?

A kutatásom alátámasztotta azt, amit feltételezni is mertem a felmérés elvégzése előtt, vagyis, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek nyelvi szempontból is lemaradással küzdenek, a közeli, elit iskola tanulóihoz képest. A szociális háttér, és a szocializáció szinterei mind-mind hatással vannak erre, hiszen az iskolába bekerülve a társaik sem rendelkeznek az életkoruk szerint elvárt megfelelő nyelvi ismeretekkel, így ebben a helyzetben sem történik meg a nagymértékű előre haladás. A pedagógusok nyilvánvalóan igyekeznek, és igyekszünk ezen enyhíteni, azonban azok az eltérések, rosszul elsajátított kommunikációs elemek, amiket csak akkor érzékel jól a gyermek, amikor a tanítóival beszélget, vagy ők beszélnek hozzá, aztán újra a társaitól és a

családi körében sem a megfelelő alkalmazást hallja, nehezen javíthatók. A feladatok megoldása során látható, a diagramokon is, hogy a városi iskolában jobb teljesítményt nyújtottak a gyermekek, annak ellenére is, hogy az intézmény nagyon közeli, pontosan 15 km van a két település között.

A feladatoknál több helyen is látszott, hogy hol nagyobb a különbség, például a hiányos szövegnél a falusi gyermekek közül többüknek kellett két szót is elmagyarázni. A szövegalkotásnál pedig jóval kevesebb szót használtak, kisebb terjedelmű történeteket alkottak, a tartalmi elemekből is csak pár fordult elő, és a nyelvtanilag helytelen, hibás mondatok, szavak többször kerültek leírásra.

Tehát elmondható az, hogy a két iskola azonos korú diákjai tekintetében a nyelv több területén is megjelenik a különbség, amely mindenképpen további fejlesztéseket igényel a falusi tanulóknál. Véleményem szerint a folyamatos fejlesztésekkel, foglalkozásokkal a hátrányt lehet gyengíteni.

6. Fejlesztés

A fejlesztéshez először egy időintervallumot határoztam meg, és mivel az eredmények össze-sítése után a tanévnek már jó része eltelt, ezért az első periódusra tíz alkalmat szántam, majd e fázis letelte után a tanulók újra ugyanezt a feladatlapot kitöltik, hogy lássam mennyit fejlődtek.

Miután az órák számát kijelöltem, fejlesztő feladatokat gyűjtöttem, amelyek kimondottan azokat a képességeket, készségeket erősíti, amelyekre a sikeres megoldásoknál szükség volt. A válogatáshoz segítségül az alapképzésen tanultakat hívtam, különösen azért mert három félévig volt szerencsém Gyógypedagógiai alapismeretek ismeretkör tanórák keretein belül bővíteni a tudásomat, így az ott tanult játékokból, feladványokból választottam.

Meghatároztam az alkalmak tevékenységét a tanulóim életkori és egyéni sajátosságainak megfelelően, majd azokat beosztottam, így jött létre a tervezetem, amely az alábbiakban olvasható. Figyeltem arra, hogy változatosak és sokszínűek legyenek a programok, valamint arra is, miképpen a tanulók közösségépítésére is pozitívan hasson.

6.1. Fejlesztési terv

**NYELVI HÁTRÁNY LEKÜZDÉSE
CSOPORTOS FEJLESZTÉSI TERV**

10 hét

I. Esetleírás

A tanulók 3. osztályos gyermekek, akik hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűek, a szociális háttérükből kifolyólag sokuknál több képesség és készség fejlődése nem a megfelelő, elvárt ütemben haladt, ebből kifolyólag lemaradásokkal kell megküzdeniük. A szókincsükben, szóhasználatukban, kifejezőkészségükben tapasztaltam is ezt kortársaikhoz képest. Diplomadolgozatomban a nyelvi hátrányokat vizsgáltam, amely rámutatott arra, hogy szükség van további fejlesztésekre a felkészülés érdekében.

II. Csoportos fejlesztési terv

A tanulók évfolyama/osztálya: 3. osztály

A fejlesztés indoka: szókincsbővítés, kifejezőkészség fejlesztése, íráskészség fejlesztése, olvasástechnika fejlesztése

A fejlesztés formái és gyakorisága: tanítási órákon kívül, csoportosan, egy alkalom 45 perc

A fejlesztés területe:

- Szókincsbővítés
- Beszédkészség fejlesztése
- Értő olvasás fejlesztése: olvasási tempó fokozása, mondatbefejezés, szövegértő képesség fejlesztése, beszédkészség fejlesztése, olvasott szavak szép, helyes kiejtése
- Írás, nyelvi- helyesíráskészség fejlesztése
- Hallási észlelés fejlesztése
- Figyelem és gondolkodás fejlesztése
- Perceptív kompetencia: felfogó képesség fejlesztése

Fejlesztési terv, heti lebontásban:

Óraszám (heti 1)	Szókincsbővítés, beszéd és kommunikáció fejlesztése, kifejezőkészség segítése	Eszközök/Megjegyzés
1. hét	<p>Az első foglalkozáson először beszélgetünk kicsit, néhány személyes adatot kérdezek, amit már tudok, de a kommunikáció, és az adatok felelevenítése érdekében (pl. hány éves, hogy szólítsam, anyukája neve, van-e háziállata stb.). Ezt követően megkérem a gyermekeket, hogy rajzoljanak le valamit, ami saját magukkal kapcsolatos, lehet az egy esemény, egy személy, vagy bármi, amit szeretnek. Miután elkészültek, megkérem őket, hogy meséljék el, miért pont azt rajzolták le? Ezt követően előveszem a babzsákot, majd egy gyermeknek dobom. Felteszek neki egy kérdést (például: Mi a kedvenc ételed?) Megkérem, hogy dobja vissza, vagy valaki másnak és kérdezzen ő is bármit, amit szeretne. Mindenkit bevonva a beszélgetésbe zajlik a feladat. Házi feladatként azt adom, hogy írják le érzéseit a foglalkozással kapcsolatban, milyen volt, mit csináltunk, mit szeretnének máskor csinálni, és hogy mit szeretnének elérni a foglalkozás végére. Ezt minden alkalom végén újra kérem tőlük. Így olyan lesz, mint egy napló, és a foglalkozások végén értékeljük a változásokat. A feladatok fejlesztik az önkifejezést, az önismeretet, a kreativitást, a beszédkészséget, és a kommunikációt.</p>	
2. hét	<p>Utánozd a hangokat!</p> <p>A tanulók képeket fognak kapni, amelyen különböző járművek, állatok vannak. Első feladatként meg kell nevezniük mi van a képen, és a kép alatt lévő vonalra le kell írni a szót. Ezt követően a képen lévő szavakat fogják elolvasni, és ezeket kell utánoznia. (pl.: repülő-zúg-r)</p>	feladatlap
3. hét	Jelentésmagyarázat összekötéssel	feladatlap

	<p>A tanulók kapnak egy-egy feladatlapot, ahol az első feladatban a szavakat kell összekötni a jelentésükkel.</p> <p>Pl.:</p> <table border="0" data-bbox="376 311 987 707"> <tr> <td style="background-color: #0070C0; color: white; padding: 2px;">hősiesen</td> <td style="padding: 0 10px;">barátságos</td> </tr> <tr> <td style="background-color: #008000; color: white; padding: 2px;">szelíd</td> <td style="padding: 0 10px;">karcsú</td> </tr> <tr> <td style="background-color: #C00000; color: white; padding: 2px;">őzsuta</td> <td style="padding: 0 10px;">vigyáz rá</td> </tr> <tr> <td style="background-color: #800080; color: white; padding: 2px;">gida</td> <td style="padding: 0 10px;">bátran</td> </tr> <tr> <td style="background-color: #FF8C00; color: white; padding: 2px;">védelmezi</td> <td style="padding: 0 10px;">nőstény őz</td> </tr> <tr> <td style="background-color: #000080; color: white; padding: 2px;">kecses</td> <td style="padding: 0 10px;">őz kicsinye</td> </tr> </table> <p>Azonos alakú, rokon értelmű, ellentétes jelentésű szavak gyakorlása.</p> <p>A feladatlap második feladatában szavakat látnak, majd mindegyik szóhoz mondok nekik vagy azonos alakú, vagy ellentétes jelentésű vagy pedig rokon értelmű szót, a gyerekek leírják a szót, majd szóban elmondják a 3 kategória közül melyikről van szó az adott esetben.</p>	hősiesen	barátságos	szelíd	karcsú	őzsuta	vigyáz rá	gida	bátran	védelmezi	nőstény őz	kecses	őz kicsinye	
hősiesen	barátságos													
szelíd	karcsú													
őzsuta	vigyáz rá													
gida	bátran													
védelmezi	nőstény őz													
kecses	őz kicsinye													
<p>4. hét</p>	<p>Mely szavakra gondoltam?</p> <p>A tanulók egy-egy dolognak a körbeírását fogják hallani, és ki kell találni mire gondoltam.</p> <p>Pl.: Nedves orrával szimatol, a gazdája után lohol. Ő a hűség mintaképe, házunk, családunk őrzője.</p> <p>Memórijáték</p> <p>A képhez tartozó szót kell megtalálni.</p> <p>Pl.:</p>	<p>Memóriakártya</p>												

	<div style="display: flex; justify-content: space-around; text-align: center;"> <div style="background-color: #4CAF50; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">penészes</div> <div style="background-color: #9C27B0; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">száraz</div> <div style="background-color: #FF9800; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">édes</div> <div style="background-color: #3949AB; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">csípős</div> <div style="background-color: #2196F3; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">fekete</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 5px;"> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; text-align: center; margin-top: 10px;"> <div style="background-color: #9C27B0; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">szorgos</div> <div style="background-color: #FF5722; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">lassú</div> <div style="background-color: #4CAF50; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">vicces</div> <div style="background-color: #E53935; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">fehér</div> <div style="background-color: #2196F3; color: white; padding: 5px; margin: 2px;">magas</div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 5px;"> </div>	
<p style="text-align: center;">5. hét</p>	<p>Mit visz a kishajó? Adott kezdőbetűvel kell minél több szót gyűjteni. Pl.: a autó, alma, asztal, ajtó, ablak, ananász...stb.</p> <p>Adott szótagokból értelmes szavak összeállítása.</p>	
<p style="text-align: center;">6. hét</p>	<p>Szavakból mondatalkotás. Pl.: hétvégén kókuszgolyót otthon a sütöttem</p> <p>Szópiramis olvasása, hangosan, magában, egy levegővel, egyre halkabban, egyre hangosabban. Pl.: ember, emberség, emberséges, emberségesek, emberségeseké, emberségesekét</p> <p>Hiányos mondatok pótlása előre megadott szavakkal. Pl. Az utcán..... Sanyi.</p>	feladatlap

	- a megadott szavak: sétál, fekszik, főz	
7. hét	<p>Szövegek hosszabb szavainak szótagokra bontott szótagkártyáinak összeillesztése.</p> <p>Szavak majd mondatok visszamondása.</p> <p>rét – virágosrét – virágosréten – virágosréten sétál – Rita a virágosréten sétál.</p>	szótagkártyák
8. hét	<p>Feladatlap: A táblázat tele van szavakkal. Keresd meg az ismétlődőket!</p> <p>Táblázat szavai például: kalapács, napsugár, sudár, búzadara, eb</p> <p>Majd mondat alkotás ezekkel a szavakkal, először szóban, majd írásban.</p>	feladatlap
9. hét	<p>Megadott szavakból értelmes mondatok összeállítása, szóban.</p> <p>Pl.: kutyát parkban Peti sétáltat</p> <p>Egybefolyt mondatok tagolása, álló egyenessel, majd írásbeli rögzítése.</p> <p>Pl.: Atérenegykislánysétáltkosárralakezében. Akosárbanvirágokváltak. Hortenziatulipánrózsaéskéknefelejsis.</p> <p>Betűk összekeveredése.</p> <p>A tanulók összekeveredett betűvel látják a szavakat, egyszerűbb és nehezebbek is.</p> <p>Pl.: rdeő – erdő; ngytóia – nagyító, prető – törpe, hrlykaaa – harkály stb.</p> <p>Történet kitalálása adott szavakból.</p> <p>Az előző feladat szavaiból.</p>	feladatlap

10. hét	<i>Tabu játék</i> – véletlenszerű szavak, a kártyák húzásával. A foglalkozás végén előkerül a napló, amelyet az első alkalommal kezdtek el írni. Majd beszélgetünk.	Tabu játék
----------------	--	------------

6.2. Fejlesztés értékelése

Az óraszám felén sem vagyunk még túl, azonban az eddigiek alapján kijelenthető, hogy a gyermekek már a négy foglalkozást követően fejlődést mutatnak, a szókincsük bővült, a szóhasználatuk változatos, kifejezőképességükben is haladás tapasztalható.

Az első alkalmat nagyon fontosnak tartottam, és bár már a tanulók jó ideje ismerik egymást és engem is, mégis kicsit több információt adtak át magukról társainak a foglalkozás keretein belül. Az első percekben a rajzkészítés után kicsit feszültek voltak, nehezen indult el a beszámoló, aggódtak a társaik véleménye miatt, de mégis végül azt éreztem, hogy sokkal nyitottabban, és őszintébben mertek mesélni magukról, és beszélgetni is egymással. A kérdéseiket bátran feltették egymásnak, és nekem is. A végén az értékelés során pozitívan nyilatkoztak, és mindenki szeretne volna elmondani azt, hogy mi volt a legjobb, vagy éppen a legérdekesebb az óra folyamán. Habár eleinte nem voltam benne biztos, hogy az ismeretség megléte miatt ez a feladat megvalósuljon-e, örülök, hogy végül úgy döntöttem első órára ezt választom.

A második foglalkozáson elsőként a képeken lévő dolgokat kellett felismerniük, ez azért is volt hasznos feladat, mert választottam kicsit nehezebben felismerhetőket, sőt olyat is, amelyről tudtam, hogy nem mindenki ismeri. A tanulókat a gondolkodtatóbb részhez két négy és egy három fős csoportba osztottam, ahol egymással együttműködve kellett dolgozniuk. Az óra végén ismételtén értékelni kellett, amelyen az összedolgozást is jellemezniük kellett.

Harmadik órán már sokkal jobban előtérbe került a szókincsbővítés, és a felismerés is. Egy hiányzó volt, így párban dolgoztak, viszont mindkét feladatban mással. Először választhattak kivel, a második részben pedig az első szintetizálásaként egy-egy kártyát (szavak vagy a jelentésük szerepelt) húztak, és az összetartozókat választók oldották meg együtt a feladatot. A gyermekek ügyesen dolgoztak, a foglalkozás végén az esetleges hibákat megbeszéltük, javítottuk.

Az eddig megtartott utolsó alkalommal a tanulók szavakat találtak ki, majd memóriajátékot játszottak. Nagyon élvezték az órát, és itt már bizonyosodott, hogy sikeresen zajlottak az eddigi alkalmak. A naplót mindenki szívesen írja, élvezik. Kíváncsian várom, hogy az utolsó alkalommal, mit olvashatok majd.

Összességében úgy gondolom, érdemes volt belevágnom a fejlesztésbe, reményeim szerint a tizedik órát követően minden területen, képességben, készségben javulás lesz észrevehető.

Amennyiben a foglalkozások végén azt tapasztalom, hogy szükség van a további alkalmakra, úgy a következő tanévben folytatjuk.

6. Összegzés

A diplomadolgozatom témájának a nyelvi hátrány vizsgálatát választottam, mivel nagyon fontosnak tartom a témát, és úgy gondolom pedagógusként kötelességem is foglalkozni vele, továbbá hátrányos helyzetű településen tanítok, ahol a tanulók nagy részénél fent áll ez a lemaradás. A nyelvi hátrány kialakulásában külső okok húzódnak meg, mint például a társadalmi és szociális tényezők. Az, hogy az emberek nyelvi szempontból, hogyan szocializálódnak, akár egy országon belül, az családi háttér és a földrajzi helyzet miatt is családonként eltérő lehet.

Miután kifejtettem részletesebben miért is választottam ezt a témát, következett a szakirodalmi áttekintés. Számos olvasnivalót találtam ehhez kapcsolódóan, de igyekeztem csak a dolgozatomhoz kapcsolódó legfontosabb elemeket, tényanyagot kiragadni, és összegyűjteni. A problémafelvetés után a szocializációs nyelvi különbségekre tértem ki, majd pedig az összefüggésére a tanulmányokkal, iskolai teljesítménnyel, amely a kutatásommal is szorosan összefüggésben áll.

Ezt követte a kutatásom, amellyel célom az volt, hogy megtudjam, mennyire van jelen a nyelvi hátrány a gyermekek között a településen, ahol felnőttem és jelenleg tanítok, összehasonlítva a hasonló korú tanulókkal, akik egy közeli, városi elitebb iskolában részesül oktatásban és ezen a településen éli mindennapjait. Összesen öt feladattal dolgoztam, amelyek különböző típusúak, ezáltal több képességet, készséget tudtam vizsgálni. Ezek a következők voltak:

Első egy hiányos vers, Enyedi György: Hóember című költeménye, amelyhez előre megadott szavakat kell a jó helyre beírni, majd címet adni a versikének. Változtattam annyit, hogy két oda nem illő szót rejtettem még el a felsorolásban.

A másodikban egy nagyon rövid kis szövegértés található, amelyhez három kérdés kapcsolódott, azonban a harmadikasoknál az egyik kérdés említésre kerül, de értékelésre nem, mert még nem kapcsolódott a tananyagukhoz, majd csak a tanév további részében kerül sor rá.

A harmadik két részből állt, három szó rokon értelmű párját kerestük.

A negyedikben a felsorolt szavak között a kakuktkojást kellett megtalálniuk a tanulóknak, majd megindokolniuk, hogy miért azt választották, ezután pedig ők választhattak kettőt, amelynek leírták az ellentéte párját.

Az ötödik, egyben utolsó rész az egyik kedvencem megoldások tekintetében, hiszen minden diák szabadon engedhette a fantáziáját, amikor ehhez érkezett. Egy megkezdett történetet talált, amelyet be kellett fejeznie.

Összesen négy osztály töltötte ki a feladatlapokat, két 3. és két 4. osztály. Mindkét évfolyamról a hátrányos és az elit iskola tanulói is elvégezték őket. A városiak alsóbb tagozatos gyermekei 23-an voltak, felsőbb 24-en. Míg a faluban 9-en, és 10-en.

Mivel a nagyobb településre kisebbről is járnak be diákok, akiknek a szülei úgy döntenek, vagy éppen az adott községben nincs oktatási intézmény, így monogramot kértem a lapokra, és kértem egy listát, amelyben leírták, hogy az adott gyerkőc milyen településformán él, és hátrányos helyzetű-e. Így az anonimitást is megőriztem, hiszen még a nem sem derül ki, de mégis tudtam, hogy befolyásoló tényező-e a városi intézményben, ha a gyermek ilyen helyzetben van. Azonban bizonyosodott, hogy nem számított, hiszen egyik feladatban sem történt lemaradása azoknak a tanulóknak, akik bármilyen hátránnyal küzdenek. Így részletesebben az adatok miatt erre nem is tértem ki. Ennek véleményem szerint az is oka lehet, hogy az osztályszerkezetet tekintve többségben vannak a jobb szociális háttérrel rendelkezők, és a jobb képességű tanulók, így a lemaradottakat is húzzák felfelé.

Összességében elmondható, hogy a feladatok teljesítése során tapasztalható volt a hátrány. Az elit iskola tanulói nagyobb szókinccsel rendelkeztek, a szavakat értették, nem okozott problémát többségben az értelmezés sem.

A későbbiekben tervezem a kutatásom nagyobb körű kiterjesztését is, illetve a fejlesztések után újra értékelem a tanulókat. A következő tanévben egy hasonlót szeretnék elvégezni, a jelenlegi 3-as osztállyal, hogy lássam mennyire volt hatása a foglalkozásoknak. Ezen felül már elkezdtem a hátrányos helyzetű intézményben a legnagyobb tanulókkal, vagyis a 8-asokkal is kitöltetni ugyanezt a feladatlapot, elsősorban érdeklődésképpen, ennek oka, hogy egy olyan szituációba keveredtem velük, hogy több alapszókincsbe tartozó szavak jelentésével nincsenek tisztában, így szeretném felmérni, hogy hol is van náluk a probléma gyökere. De a felső tagozat minden évfolyamán szeretném kitöltetni. Mivel ez egy hosszabb terjedelmű kutatás lesz, ami még sok időt igényel, így a dolgozatomba már nem vettem bele, de a felméréseket még ebben a tanévben tervezem elvégezni.

7. Irodalom

Bartha Csilla (2002): Nyelvi hátrány és iskola. *Iskolakultúra*, 12. 6-7. sz. 84-93.

URL: [Iskolakultúra 2002. 6/7. szám \(oszk.hu\)](#) [2023.04.18.]

Basil Bernstein (1974): A critique of the concept of compensatory education. In CCC1. 190–202.

URL: [A critique of the concept of compensatory education | 13 | Theoretical \(taylorfrancis.com\)](#) [2023.02.12.]

D. Crystal (1998): A nyelv enciklopédiája. Osiris, Budapest.

URL: [D. Crystal - A Nyelv Enciklopédiája | PDF \(scribd.com\)](#) [2023.02.12.]

Eric Heinz Lenneberg (1967): *Biological Foundations of Language*. New York, Wiley

URL: [Biological foundations of language : Lenneberg, Eric H : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#) [2023.04.16.]

Jánk István (2017): Mit hoz magával a gyermek és mit kezd ezzel az iskola? *Nyelv és Tudomány*.

URL: [Nyelv és Tudomány- Főoldal - Mit hoz magával a gyermek és mit kezd ezzel az iskola? \(nyest.hu\)](#) [2023.04.25.]

Kocsisné Kálló Veronika Györgyi; Túriné Gál Anikó; Ruzsics Ilona (2019): *Kommunikáció fejlődése és fejlesztése értelmileg akadályozott személyeknél*.

URL: [Kommunikáció fejlődése és fejlesztése értelmileg akadályozott személyeknél - SZTE Elektronikus Tananyag Archívum \(u-szeged.hu\)](#) [2023. 04.12.]

Oláh Örsi Tibor (2005): Az iskolai sikertelenség szociolingvisztikai megközelítése. *Új Pedagógiai Szemle*, 55. 7-8. sz. 45-58.

URL: [Új Pedagógiai Szemle2005 július-augusztus - EPA - www.epa.hu \(oszk.hu\)](#) [2023.04.18.]

Paul B. Garrett– Patricia Baquedano-López (2002): Language Socialization: Reproduction and Continuity, Transformation and Change. *Annual Review of Anthropology*, 31. 339–361.

URL: [Language Socialization: Reproduction and Continuity, Transformation and Change on JSTOR](#) [2023.02.12.]

Réger Zita (2002): Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció – nyelvi hátrány. Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

URL: [utak_reger.rtf \(oszk.hu\)](#) [2023.02.18.]

Riszovannij Mihály – Sólyom Erika (1996): Nyelv, nemi szerep és osztálytermi kommunikáció. *Educatio*, 3. sz. 536–539.

URL: [1996-3_Szemle2.pdf](#) [2023.04.21.]

Torgyik Judit (2005): Nyelvi szocializáció és oktatás. *Új pedagógiai Szemle*, 55. 3. sz. 3-10.

URL: [Új Pedagógiai Szemle2005 március - EPA - www.epa.hu \(oszk.hu\)](#) [2023.04.18.]

Zoller Melinda (2013): Hátrányos helyzetű tanulók iskolai nehézségei nyelvi szocializációjuk tükrében. *Magiszter*, 11. évf. 2. sz.

URL: [Magiszter 11. évf. 2. sz. \(2013. nyár\) \(oszk.hu\)](#) [2023.04.16.]

A feladatok forrásai:

1. [Félévi felmérés 3 o B csop olvasás.docx \(live.com\)](#) [2023.01.08.]
2. [Félévi felmérés 3 o B csop nyelvtan-fn.docx \(live.com\)](#) [2023.01.08.]
3. [felmérés olvasás 3-év-végi.pdf \(tankonyvkatalogus.hu\)](#) [2023.01.08.]
4. [nyelvtan-3 év-végi-szerkeszthető v2.docx \(live.com\)](#) [2023.01.08.]
5. [OH MNY03MB szovegalkotas 3 mf.indd \(tankonyvkatalogus.hu\)](#) [2023.01.08.]

8. Melléklet

1. számú melléklet

Feladatlap

.....

Monogram

1. Egészítsd ki a verset! A megadott szavakból válassz! Adj címet a versnek!

fityeg seprűnyél veréb vaskalap erdő répa vállamra róka sudár hósubámon pipám
hasamra

Cím: _____

Fekete szén a szemem,
szép _____ a termetem,
orrom _____, nagy darab,
a fejemen _____.

Szám is van, fülemig ér,
hónom alatt _____,
s _____ – még ilyen!
kilenc apró gomb _____.

Ág hegyéről csöpp _____
szállt a _____ elébb:
arra volt kíváncsi tán,
hogyan szelel a _____?

(Enyedi György)

2. Olvasd el a szöveget! Oldd meg a feladatot! Felelj a kérdésekre!

Akkor felelj, mikor kérdeznek!

Mátyás király elunta a szolgák locsogását, ezért megparancsolta nekik, hogy csupán akkor szóljanak, mikor őket valamiről kérdezi. Egyszer elküldte az egyik szolgát a tárnokhoz, hogy hívja meg ebédre. Jól van, a szolga megjárja az utat, s nem szól semmit. Amikor az ebéd ideje eljött, mindenki megjelent a tárnokon kívül. Előszólítja Mátyás a szolgát, és megkérdi tőle:

- Elhívtad-e a tárnokot?
- Elhívtam, uram – felelte a szolga.
- Hát eljön-e?
- Azt mondta, hogy sok foglalatossága miatt nem jöhet. Felpattan erre Mátyás.
- Hát erről miért nem szóltál?!
- Mert erről nem kérdezett felséged.

Lengyel Dénes

a) Húzd alá a történet két főszereplőjét!

b) Mesét, mondát vagy legendát olvastál? Választásod indokold!

c) Miért mulatságos ez a történet?

3. Írd le az alábbi szavak rokon értelmű párját!

ügyes _____

szundít _____

izgalmas _____

4. a) Melyik szó a kakukktojás? Húzd alá! Választásodat röviden indokold!

könnyű, pöttyös, hattyú, hosszú, friss, lassú

Indoklás: _____

b) Válassz ki kettőt a megmaradt szavak közül, és írd le mindegyik mellé az ellentétes jelentésű párját!

5. Folytasd a megkezdett történetet! Engedd szabadjára a fantáziádat!

Egyedül sétálgattam az ódon várfalak között. A kövek közötti hasadékban észrevettem egy rozsdás tárgyat. Első pillantásra úgy nézett ki, mint egy ócska tükör...

A DIPLOMADOLGOZAT TARTALMI KIVONATA

**Nyelvi hátrányok vizsgálata; „Csak anyanyelvemen lehetek igazán én” (Kosztolányi Dezső)
Szigeti-Gazdag Zsófia Bianka**

Neveléstudomány MA, levelező tagozat
Neveléstudományi Intézet, Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

Témavezető: Kövérné Nagyházi Bernadette PhD, egyetemi docens, Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem - Kaposvári Campus

A diplomadolgozatom témájának a nyelvi hátrány vizsgálatát választotta. Nagyon fontosnak tartom a témát, és pedagógusként kötelességem is foglalkozni vele, továbbá hátrányos helyzetű településen tanítok, ahol a tanulók nagy részénél fent áll ez a lemaradás.

Miután kifejtettem részletesebben miért is választottam ezt, következett a szakirodalmi áttekintés. Számos olvasnivalót találtam ehhez kapcsolódóan, de igyekeztem csak a dolgozatomhoz kapcsolódó legfontosabb elemeket, tényanyagot kiragadni, és összegyűjteni. A probléma felvetés után a szocializációs nyelvi különbségekre tértem ki, majd pedig az összefüggésére a tanulmányokkal, iskolai teljesítménnyel, amely a kutatásommal is szorosan összefüggésben áll.

Ezt követte a kutatásom, amellyel célom az volt, hogy megtudjam, mennyire van jelen a nyelvi hátrány a gyermekek között a településen, ahol felnőttem és jelenleg tanítok, összehasonlítva a hasonló korú tanulókkal, akik egy közeli, városi elitebb iskolában részesülnek oktatásban és ezen a településen élik mindennapjaikat. Öt feladattal dolgoztam, amelyek típusukban is eltérőek, ezek a következők: hiányos vers kiegészítése, előre megadott szavakkal; rövid szövegértés, rokon értelmű szavak, kakukktojás, ellentétes jelentésű szavak, továbbá egy kreatív írás. A hátrányos helyzetű intézményből 20-an adtak választ kérdéseimre, az elit iskolából 47-en. Az eredményekkel bebizonyosodott, hogy valóban fent áll a lemaradás a hátrányos helyzetű gyerekeknél.

Kutatásomnak köszönhetően sikerült jobban megismernem, hogy melyik az a terület, amelyben lemaradásban szenvednek a tanulóim, mit kell erősítenem, így az eredményeim alapján elkészítettem egy fejlesztési tervet, amelyet már el is kezdtem megvalósítani. A foglalkozások végén a résztvevő osztállyal ismét felmérem a képességeiket.

Majd a későbbiekben tervezem a kutatásomat kiterjeszteni, amelyet először a falusi iskola nagyobb diákjaival végzek el.

Nyilatkozat

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Cím: 7400 Kaposvár, Guba S. u. 40.
Tel.: +36-82/505-800
Honlap: <https://uni-mate.hu>

3. sz. függelék – Hallgatói és konzulensi nyilatkozat minta

NYILATKOZAT

Alulírott SZIGETI-GARDAG ZSÓFIA DIANA a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPOSVÁRI Campus, NÖVELÉSTUDOMÁNY MA szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év április hó 29 nap

Szigeti-Gardag Zsófia Diana
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom áttekinttem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év április hó 29 nap

Borbély Péter
Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!